PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA ZA TRŽAŠKO OZEMLJE

Leto IX. - Štev. 250 (2560) | Poštnina plačana v gotovini Spedizione in abbon. post. I. gr. | TRST, četrtek 22. oktobra 1953 | Cena 20 lir

Odločno in smelo izražajmo svojo voljo in zahtevo, da hočemo biti na svoji zemlji svoj gospodar!

MEDTEM KO SE ANTHONY EDEN IZGOVARJA IN FOSTER DULLES IZMIKA

Zahtevajmo še z večjo odločnostjo, naj se priključevanje k Italiji za vselej konča!

MEDTEM ko Eden in Dulles — ne zaradi Tržačanov sploh, še manj pa zaradi tržaških Slovencev, ki jim ZVU in njeni protežirani iredentistični oblastniki kratijo tudi osnovne pravice narodne enakopravnosti, ampak zaradi odpora poštenega dela javnega mnenja v svetu — skušata zagovarjati svoj protizakoniti sklep od 8. oktobra, se v Trstu in v coni A nadaljuje diskriminacija proti Slovencem in vsem demokratom, ki nočejo Italije in ki se izvedbi sklepa upirajo. Prav včeraj smo doživeli dva nova primera.

Skoro ves italijanski tisk je moral priznati, da so z veliko mujo celo italijanski iredentisti šele tretji dan po objavi aneksionističnega sklepa začeli izobešati italijanske zastave. No, rimski plačani agenti so zastave izobesili tudi na javna poslopja. Logično je, da je vse to ZVU v duhu sklepa svojih vlad gledala z nadvse prijaznim očesom. Kaj šele, da bi njeni policiji padlo na um, da bi kogarkoli zaradi tega aretirala, čeprav bi bilo to njena dolžnost, saj še vedno velja ukaz, da se na javna poslopja ne smejo obešati druge zastave razen angleške, ameriške in tržaške. Toda ta popustljivost policije velja samo za italijanske iredentiste.

Kot poročamo obširneje na drugi strani našega lista je policija povsem drugače ravnala s slovenskimi mladinci, ki so lepili slovenske zastave na privatnih hišah, kar noben zakon ne prepoveduje. Policija je namreč te mladince aretirala in postavila pred sodišče. Ki je seveda moralo izpustiti na svobodo. Prejšnje dni se je zgodilo, da so policaji odstranili zastavo z nekega drevesa na šolskem vrtu v tržaški okolici, češ da je zemljišče občinsko, česar seveda niso storili z italijansko zastavo na stolpu občinske palače na Velikem trgu, na gradu Sv. Juta in na mnogih drugih javnih poslopjih v mestu.

Toda včeraj se je zgodilo še nekaj hujšega. Kot vsak dan poročamo krasi naše ljudstvo z našimi borbenimi zastavami in s cvetjem spomenike in grobove naših padlih izražajoč s tem svojo neomajno voljo, da ideali, za katere so padli naši najboljši ljudje, naše ljudstvo ne bo nikoli izdalo in da ne bo nikoli dovolilo, da bi italijanski okupator še kdaj tlačil naše zemlje. Tisto, kar se je zgodilo včeraj v Domju pri Trstu, pa kaže da angleški vojaški policiji to ni prav.

Predsinočnjim je namreč predsedstvo Domja okrasilo spomenik padlim borcem iz narodnoosvobodilne borbe v Domju s tremi zastavami s slovensko z rdečo zvezdo, z italijansko z rdečo zvezdo ter z rdečo delavsko zastavo. Kot nam poročajo, so si okrašeni spomenik kmalu nato prišli ogledat neki Angleži. Včeraj zjutraj so se zopet vrnili in okrašeni spomenik fotografirali. Včeraj popoldne okrog šeste ure pa so se pripeljali z džipom štirje člani angleške vojaške policije z rdečimi kapami ter zastave odnesli s seboj.

Vprašamo se, kako je to mogoče, ko je vendar vojaški sodnik še včeraj dopoldne v sodni dvorani javno izjavil, da zakon izobešanja zastav v takih primerih ne prepoveduje. Cudno je tudi, da se v vseh osmih letih vladanja ZVU ni še nikoli zgodilo, da bi katera koli vrste policija odstranila italijanske zastave, s katerimi iredentisti in fašisti skoraj vsak dan ovijajo svoje spomenike.

Vse to pomeni pač, le potrditev tistega, kar smo že včeraj zapisali o doslednosti aneksionistične politike Londona in Washingtona, politike ki je bila kronana z — kot je dejal Eden — «drastičnim» ukrepom obeh vlad. Tudi to nadaljevanje diskriminacije, ki mu v teh dneh dodamo lahko še dejstvo, da sta minila že skoraj dva meseca, odkar je našemu Slovenskemu narodnemu gledališču onemogočeno nastopanje v mestu, ker še vedno ZVU ne dovoli uporabe Avditorija. Med tem časom pa se iz tedna v teden vrstij vsak večer predstava za predstavo neke italijanske gledališke družine v občinskem gledališču «Verdi», v katerega pa Slovenci kot drugovrstni — za Bartolija in za Wintertona — narod nimamo dostopa, čeprav smo ga tudi mi gradili.

* * *

Včeraj so se na Proseku in v Velikem Repnu zbrale na svojih sestankih antifašistične žene.

V Velikem Repnu so s svojega sestanka sklenile poslati naslednjo resolucijo OZN:

«Žene, zbrane v partizanski vasi Veliki Repen, ki je dala svoje najboljše sinove, da bo naša dežela svobodna, odločno protestiramo proti angloameriškemu sklepu, ki ga ne bomo kot matere in žene nikdar sprejele in priznale.

Se smo pripravljene žrtvovati za našo svobodo.»

Na sestanku so žene nadalje sklenile, da bodo v nedeljo ob 16. uri popoldne priredile počastitev padlih borcev ob spomeniku na vasi.

Končno so žene sklenile, da odločno zahtevajo, da se list papirja, ki so ga v imenu občine nosili po hišah Vidalijevi podrepniki, uniči, ker so na njem podpisi, ki so bili dobljeni s prevaro. Omenjeni podrepniki so namreč izrabili ime občinske uprave in pobirali podpise za nekakšen Vidalijev STO in podobno. Ko so žene izvedele, za kaj gre, so od podrepnikov zahtevale, da njihove podpise zbrišejo ali pa podpisno polo uničijo, toda oni so se izgovorili, da so polo poslali že «naprej». Ko so jim žene zagrozile, da bodo šle na občinsko upravo, na katere ime se pač pola glasi, so omenjeni prevaranti priznali zvijačo.

Na Proseku pa so žene sklenile poslati zahvalno pismo maršalu Titu ter zahvalo vsem jugoslovanskim narodom za ogromno pomoč v naši borbi proti prihodu Italije v naše kraje. Tudi na Proseku so žene sklenile poslati podobno protestno resolucijo na OZN proti angloameriškemu sklepu.

V diskusiji je bilo potrjeno, da so tudi naše akcije in odločen nastop jugoslovanskih narodov pripomogli k temu, da kljub sklepu od 8. oktobra ni še stopila noga nobenega italijanskega vojaka na naša tla. Žene so poudarile, da pozdravljajo slavno jugoslovansko armado ter da ne bodo dovolile, da bi njihovi sinovi morali kdaj služiti v italijanski vojski. Svoje sinove bodo naše žene poslale med partizane, kjer so se borili tudi njihovi očetje.

S Proseka nam poročajo tudi, da je policija ustavila nekega mladinca, ki je pisal gesla proti Italiji po zidovih. Takoj ko so to zvedeli ostali mladinci, so policajem izjavili, naj tudi njih aretirajo, ker tudi oni sodelujejo pri pisanju teh protiitalijanskih gesel. Mladinci so nato v policijskih uradih podpisali izjavo, da s pisanjem teh gesel izpovedujejo svojo borbeno voljo, da v naše kraje ne pride več italijanski okupator. Policija ni mogla proti njim postopati, ker niso storili ničesar, kar bi bilo protizakonito. Protestirali pa so, in mi se protestu pridružujemo, s kakšno pravico policija ustavlja naše ljudi in jih vleče v policijske urade.

RIMSKI PAGLAVCI hočejo vojno

RIM, 21. — Tudi danes je nekaj stotin razgretih dijakov in študentov razgrajalo po Rimu, pozdravljalo po fašistično, zahtevalo Trst, Pulj, Reko itd. Mlečnozobi demonstranti so nosili tudi napise: «Hočemo vojno s Titom!», «Hočemo bersaljerje v Beograd!», (kot ujetnike, komentirajo resnejši meščani), «Živel D'Annunzio!» in podobno.

Sicer pa je splošno razpoloženje v Rimu mnogo manj bojevito. Casopisi na razne načine, z deljenimi mnenji, vendar opazno brez navdušenja komentirajo včerajšnje Edenove in Dullesove izjave, grožnja Pellove vlade, da bo odstopila, pa je šla nekam v pozabo. Pella je danes predpoldne v poslopju poslanske zbornice na Montecitoriu prisostvoval seji izvršnega odbora demokristjanske poslanske skupine; seji sta prisostvovala tudi državna podtajnika Andreotti in Benvenuti. Trdijo, da je Pella na kratko poročal o sedanjem stanju diplomatskih pogajanj za rešitev tržaškega vprašanja in dejal, da vlada še vedno pričakuje sporočil o načinu in času prevzema oblasti v coni A. Po seji je Pella izjavil novinarjem, da je «zelo zadovoljen» zaradi njenega poteka.

Palača Chigi pa je zanikala vesti, da je italijansko zunanje ministrstvo prejelo noto, ki razlaga angloameriško stališče glede Trsta.

Svoj nameravani obisk v Turčiji je Pella nekoliko odgodil in bo prišel v Ankaro šele 12. novembra.

Pella je danes sprejel poslanca MSI Robertija in Colognattija in z njima govoril o tržaškem vprašanju. Pella je sprejel tudi državnega podtajnika Bonettija, ki mu je poročal o potovanju, ki ga je po naročilu vlade napravil v videmski in goriški pokrajini.

«BORBA» ZAHTEVA TAKOJŠNJI začetek reševanja vprašanja Trsta

Dosedanji sistem zavlačevanja je dovedel do resne nevarnosti za mir

(Od našega dopisnika)

BEOGRAD, 21. — V zvezi z izjavami Edena in Dullesa ugotavlja današnja «Borba», da je jugoslovanska javnost pozdravila nujno izjavo o potrebi sporazuma rešitve tržaškega vprašanja. Toda če sta ameriška in britanska vlada resnično zainteresirani na sporazumni rešitvi, kot sta poudarila Dulles in Eden, je potrebno, da v tem smislu tudi ravnata. Toda obe zahodni sili nista izbrali poti miroljubnega reševanja, temveč sta vodili politiko popuščanja italijanskemu ekspanzionizmu na škodo zavezniške Jugoslavije. Ta politika je do take mere poslabšala položaj, da je prišlo danes do velike nevarnosti, poudarja «Borba».

Po mnenju lista je danes osnovna naloga izbrati pot za pravilno rešitev tržaškega vprašanja. Gospod Eden in Dulles sta se s svojimi izjavami samo dotaknila tega vprašanja, toda potrebno je, da se od izjave o želji po sporazumni rešitvi preide h konkretnemu delu. «Borba» zaključuje svoj uvodnik z ugotovitvijo, da je treba začeti reševanje tržaškega vprašanja čimprej in brez vsakega odlašanja. Dosedanja praksa, zaključuje «Borba», dokazuje, da je sistem odlašanja, namesto reševanja, vodil do vedno novih in novih komplikacij, a v zadnjem času do resne nevarnosti za mir.

«Politika» komentira v uvodniku Dullesovo izjavo ob njegovem povratku v Washington, ko je dejal, da osnovni problem ni Trst, temveč razvoj trdnega strateškega načrta za obrambo Južne Evrope, ki zajema Turčijo, Grčijo, Jugoslavijo in Italijo. Če Trst ni problem, poudarja «Politika», zakaj se potem ustvarja iz njega problem. Če se želi resnično utrditi obramba Južne Evrope, zakaj se ta obramba slabi s tržaško krizo. Če v resnici gre za obrambo Južne Evrope, ali ni prav Jugoslavija, skupno s Turčijo in Grčijo, dokazala najboljše napore in največ prispevala, da se vsa Evropa danes počuti varnejša. Kako je mogoče razvijati načrt o skupni obrambi Južne Evrope, če se sistematično vzdržujejo in poglabljajo nesoglasja med morebitnimi udeleženci te obrambe. Ali se sploh resno misli na sodelovanje južnoevropskih partnerjev, ko pa se na tako nedopusten način, kot je sklep zahodnih sil o coni A, izsiljuje pristranska in nepravična rešitev.

Po vesteh Jugopressa finansira Italija demonstracije in napade na jugoslovanske ustanove in na slovenske organizacije v Trstu. Eden izmed voditeljev napada na prostore trgovinskega oddelka jugoslovanske delegacije v Trstu, je izjavil policiji, da je za organiziranje napada na prostore trgovinskega oddelka delegacije FLRJ in na poslopje Fronte za neodvisnost dobil denar od italijanskih oficirjev, ki so v Trstu v civilu. Za organiziranje demonstracij, ki jih pripravljajo voditelji organizacije «Giovane Italia», so prejeli iz Rima nad 20 milijonov lir. Te demonstracije se bodo vršile v primeru neugodnega sklepa londonske konference. Demonstracije bodo baje tudi zajele teroristične napade na jugoslovanske ustanove in slovenske organizacije v Trstu.

B. B.

Italija krši videmski sporazum

NOVA GORICA, 21. — Danes so italijanski obmejni organi prepovedali dvolastnikom na prehodu pri Livku v tolminskem okraju, da bi šli na italijansko stran, kjer imajo svojo obdelovalno zemljo. Na prehodu so jih ustavili in več kot uro dolgo zasliševali. Od njih so zahtevali podatke o jugoslovanski armadi, o njeni moči, o razporeditvi njenih enot in podobno. Zatem so jih poslali nazaj. Tako ravnanje italijanskih obmejnih organov predstavlja drugo kršitev videmskega sporazuma, ki se nanaša na mali obmejni promet v obmejnih področjih.

Koprski duhovniki o Santinu in papežu

Podpisani duhovniki iz Kopra izjavljajo na vprašanje osnovnih organizacij Socialistične zveze delovnega ljudstva o njihovem stališču glede politične delavnosti sv. očeta, škofa mons. Santjna in šovinistične duhovščine v korist italijanskega imperializma:

1. Zdi se neverjetno, da je sv. oče, ko je sprejel župana Bartolija — kot poročajo nekateri listi — odobril nedavni neodgovorni angloameriški sklep o coni A STO. Toda, če bi to bilo resnično, podpisani ne bi mogli odobravati tega popolnoma političnega in pristranskega dejanja sv. očeta. Bilo bi torej skrajno zaželeno, da bi «Osservatore Romano» te vesti zanikal.

2. Podpisani obsojajo iredentistično politično delavnost škofa mons. Antonia Santina ker povzroča vznemirjenost v dušah vernikov na jezikovno mešanem ozemlju kot je naše.

V popolnoma cerkvenih stvareh pa mu ne morejo odrekati spoštovanja in pokorščine, ki mu pritiče po kanonskem pravu, dokler ostane tržaški in koprski škof.

3. Podpisani obžalujejo in strogo obsojajo razna šovinistična dejanja, s katerimi del njihovih sobratov, ki pozabljajo na svojo dolžnost in na nadnarodni značaj cerkve, onečaščajo prižnice in verske obrede v tržaških cerkvah in ki izven cerkve izvajajo pristransko nacionalistično delavnost, ki bolj ločuje kot druži duhove.

Koper, 17. X. 1953.

Duhovniki:
Giovanni Cosolo
Carlo Musizza
Stefano Basso, vikar koop.
Tullio Delconte
Giovanni Gasperutti

Angleški laburisti zahtevajo parlamentarno debato o Trstu

Edenove izjave niso zadovoljile laburistične opozicije - Živahna diplomatska delavnost Francoski poskusi posredovanja - „Manchester Guardian" o očetovstvu sklepa od 8. oktobra

LONDON, 21. — *Predstavnik Foreign Officea je izjavil danes pozno zvečer, da se Anglija, Francija in ZDA posvetujejo z Jugoslavijo in Italijo glede konference o Trstu, da pa so se sporazumele, da ne bodo poslale nobenega vabila, dokler ne bo gotovosti, da je ustvarjena osnova za konferenco, na katero bi lahko pristali Jugoslavija in Italija.*

LONDON, 21. — Laburistična opozicija je zahtevala posebno parlamentarno debato o Trstu, ki bo prihodnji teden tako v spodnji zbornici kot v lordskem domu. Dan razprave pa še ni bil določen. Kot je znano, so laburisti za včerajšnjo sejo pristavili vrsto vprašanj in napovedovali, da bodo zahtevali posebno debati, če Eden ne bo zadovoljivo odgovoril.

Razpoloženje med laburisti kaže na primer tudi dejstvo, da je Morrison včeraj mnogo bolj ostro nastopal kot Attlee, ko je govoril o angloameriškem sklepu o Trstu. To razlagajo s tem, da bo v kratkem volitev namestnika voditelja opozicije in da sta glavna kandidata Bevan in Morrison. Lani je Morrison premagal Bevana s 194 glasovi proti 82. Toda medtem je Bevan svoje pozicije utrdil. Sodijo, da je Morrison nastopil tako ostro prav zato, da bi si pridobil simpatije poslancev in si zagotovil ponovno izvolitev. Bevanovo levo krilo brez pridržkov zagovarja jugoslovansko stališče.

Medtem so v londonskih uradnih krogih sporočili, da so ZDA, Anglija in Francija začele s ponovnimi posvetovanji za ureditev tržaškega vprašanja. Zatrjujejo, da je jugoslovanski veleposlanik v Londonu dr. Vladimir Velebit med svojim včerajšnjim razgovorom z Edenom prikazal stališče jugoslovanske vlade do predlogov, ki so jih baje poslali s konference treh zunanjih ministrov v Londonu jugoslovanski in italijanski vladi. Med temi predlogi naj bi bilo tudi sklicanje konference petih. V londonskih krogih zatrjujejo, da, Foreign Office proučuje jugoslovanski odgovor.

Medtem je prišlo v London uradno sporočilo italijanske vlade o vojaških ukrepih na jugoslovanski meji. To je izjavil predstavnik Foreign Officea, ki pa ni hotel povedati podrobnosti o tem, kakšni so italijanski vojaški ukrepi. Omenil je včerajšnjo Edenovo izjavo, da angleška vlada obžaluje vsako premikanje čet, ni pa hotel odgovoriti na vprašanje, ali so Rimu svetovali, naj umakne čete z meje.

Položaj je zaenkrat tak, da v Londonu nimajo mnogo upanja v sporazum. Italijanska vlada še vedno vztraja pri zahtevi, naj se najprej izvede angloameriški sklep in izroči cona A Italiji, medtem ko jugoslovanska vlada poudarja, da tega ne bo dopustila. Iz zagate, v katero sta se spravili angleška in ameriška vlada s svojim neodgovornim sklepom, v londonskih krogih še ne vidijo izhoda. Dejstvo pa je, da je Dulles včeraj govoril o «pripravljalnih korakih», ki bodo še potrebni, preden bo mogoče izvesti kakršno koli premikanje čet (po prvotnem neuradnem besedilu nekaterih agencij je bilo razumeti, da so se ti «pripravljalni koraki» že začeli; kasnejši uradni popravek je napravil precej neprijeten vtis v Rimu) in da je Foreign Office danes na vprašanja o umiku angleških čet iz cone A vedel povedati samo, da «ne bodo spremenjeni načrti za evakuacijo družin».

V Parizu pa je predstavnik francoskega zunanjega ministrstva izjavil, da si Francija prizadeva za prijateljsko rešitev tržaškega vprašanja in da spadajo v ta okvir tudi včerajšnji Bidaultovi razgovori z jugoslovanskim in italijanskim veleposlanikom. Predstavnik je dejal, da Franciji to prizadevanje olajšuje dejstvo, da ni ena izmed okupacijskih držav v coni A in da lahko torej z večjo neodvisnostjo izraža svoje predloge in namige.

«Combat» pa piše, da angloameriški sklep Francijo hočeš nočeš veže in da zato ni dovolj nevtralna, da bi mogla govoriti v objektivnem jeziku, kakršen je potreben za posredovanje. Po mnenju tega časnika zdrava pamet čedalje bolj govori za sklicanje konference štirih ali petih, samo s pogojem, da ne bi več sprejemali enostranskih, marveč enodušne sklepe. «S tem bi se ognili reagiranju ljudstva, ki je še nevarnejše od uradnega reagiranja». Ko priporoča zahodnim državam skrajno opreznost, se ta časnik vprašuje, kaj naj bi bila podlaga za morebitna pogajanja za zeleno mizo. «Vsekakor», nadaljuje «Combat», «takšna podlaga ne bi mogel biti sklep z dne 8. oktobra, vsaj ne v sedanji obliki, še manj pa tristranska deklaracija iz leta 1948». Na koncu «Combat», ki odklanja idejo o vojaški okupaciji cone A po Italiji, ne izključuje možnosti, da bi rešitev tržaške krize našli na podlagi nove razdelitve Tržaškega ozemlja med Jugoslavijo in Italijo.

Dopisnik «Manchester Guardiana» iz Washingtona navaja v svojem poročilu o odmevu londonskega sestanka v Ameriki kot pomemben podatek da washingtonski uradni krogi izjavljajo, da izvira ideja in spodbuda, naj bi cono A odstopili Italijanom, iz Foreign Officea. Narašča prepričanje pravi dopisnik «Manchester Guardiana», da so tam «skuhali» vso zadevo».

Isti list objavlja mnenje «New York Timesa», da kaže sklep o vseh razgovorih z Jugoslavijo in Italijo na to, da zahodne sile niso pripravljene svojega sklepa o umiku iz cone A izvesti v neposredni prihodnosti, kar bi lahko pomenilo, da bodo «sklep z dne 8. oktobra ter tripartitno deklaracijo preložili na nedoločen čas».

«New York Times» dodaja, da sklepi londonskega sestanka ne bodo mogli privesti do praktičnega kompromisa, ker Italiji še vedno nedoločeno obljubljajo vsaj Trst, medtem ko Jugoslaviji ne dajejo ničesar. Zanimivo je, da ostali listi niso reagirali na take trditve iz Washingtona.

Že dvajseta kršitev jug. zračnega prostora

NOVA GORICA, 21. — Včeraj so italijanska letala znova kršila jugoslovanski zračni prostor. Okoli 13. ure je neko italijansko letalo preletelo od Vidma čez planino Stol in letelo v globini 1 km nad jugoslovanskim ozemljem. Opoldne je čez jugoslovansko mejo proti Kobaridu in Trnovemu priletelo iz Italije vojaško transportno letalo. Potem ko je preletelo Kobarid, se je vrnilo v Italijo čez Matajur. Nad jugoslovanskim ozemljem je letelo v globino 7 km. To je že 20. primer kršitve jugoslovanskega zračnega prostora, od kar je Italija v zadnjih dneh začela krepiti svoje enote na meji.

POPOVIĆ O TRSTU

WASHINGTON, 21. — Jugoslovanski veleposlanik v Washingtonu Vladimir Popović je imel danes razgovor z drugim tajnikom Dullesom, ki je trajal skoraj poldrugo uro. Popović je po razgovoru z novinarjem, da je govoril z Dullesom razpravljati o tržaškem vprašanju in vprašati za pojasnila o nedavni londonski konferenci.

Popović je med drugim izjavil, da ubi bilo zelo nevarno, ko ZDA in Velika Britanija ne bi hotele preklicati sklepa o izročitvi cone A STO Italiji». Nadaljeval je, da je beograjska vlada še vedno naklonjena konferenci petih za rešitev tržaškega vprašanja. Na žalost pa kaže italijansko stališče, je dejal Popović, da Italijani nočejo konference. Jugoslavijo pa zanima prav sklicanje konference, ki bi se morala začeti čimprej. Popović je še poudaril, da jugoslovanska vlada ne dela ničesar, kar bi zastrupljalo položaj.

Popović je še enkrat izrazil upanje, da bo prišlo do konference o tržaškem vprašanju, ki bi se je udeležile tri zadnje velesile, Jugoslavija in Italija, in poudaril, da bi vsakršno zavlačevanje sklicanja konference bilo ne le škodljivo, temveč tudi izredno nevarno. Poudaril je tudi, da lahko pride do konference samo pred izvedbo angloameriškega sklepa od 8. oktobra, kajti konferenca po izvedbi tega sklepa ne bi imela nobenega smisla.

Veleposlanik Popović je nato na vprašanje nekega novinarja izjavil, da bi bila najboljša rešitev tržaškega vprašanja internacionalizacija mesta in priključitev ostalega ozemlja Jugoslaviji. Popović je dejal, da bi to bila dobra in trajna rešitev, toda, ker Italija je ni sprejela, bi bila Jugoslavija pripravljena sprejeti tudi začasno rešitev, po kateri bi bilo mesto Trst pod italijansko upravo kot ločena avtonomna enota, medtem ko bi vse ostalo ozemlje STO bilo pod jugoslovansko upravo, prav tako kot avtonomna in ločena enota.

Jugoslovanski državni tajnik za zunanje zadeve Koča Popović pa je imel danes kratek nagovor na kosilu, ki mu ga je priredilo združenje novinarjev, akreditiranih pri OZN. Popović je dejal, da se sedanji krizi zaradi Trsta ne bi mogli izogniti, ko bi angleška in ameriška vlada poprej obvestili Jugoslavijo o svojem sklepu, če bi ga potem hoteli izvesti. Na vprašanje, ali je bila Jugoslavija povabljena, naj sodeluje na kakšni konferenci o Trstu, je Popović odgovoril, da mu doslej ni znano, da bi Jugoslavija dobila takšno povabilo, dodal pa je, da ve, da se trenutno razgovarjajo o dnevnem redu takšne konference, ki bi bil sprejemljiv za obe strani.

Državni tajnik Popović je poudaril, da razvoj tržaškega vprašanja ne more vplivati na pogodbo, ki jo je Jugoslavija sklenila z Grčijo in Turčijo.

O smotrih zahodne akcije glede palestinskega vprašanja

Ben Gurion obtožuje vlade arabskih držav, da hrabrijo napade na izraelske državljane in da si žele zlom izraelske države

LONDON, 21. — Predsednik komisije OZN v Palestini, general Bennicke je prišel danes v London iz Beiruta. Odpotoval bo v New York, kjer bo poročal Varnostnemu svetu, ki se je te dni sestal na zahtevo ameriške, britanske in francoske vlade, da razpravlja o palestinskem vprašanju.

Kakor je znano, je prejšnjo sredo prišlo do incidenta na meji med Izraelom in Jordanom. Pri napadu na arabsko vas Kibia je bilo 54 mrtvih in 41 hiš porušenih. Jordanska vlada trdi, da je ta napad izvedla izraelska vojska, izraelska vlada pa to zanikuje in pravi, da je za incident odgovorna jordanska vlada.

Predsednik izraelske vlade Ben Gurion je po radiu izjavil, da oborožene sile iz Jordana ali drugih arabskih držav že štiri leta stalno napadajo židovske kolonije ob meji. Dodal je, da so vlade Jordana in drugih arabskih držav posredno ali neposredno hrabrile te napade, ker si žele zlom izraelske države in hočejo njenim državljanom onemogočiti življenje.

Ben Gurion je nato poudaril, da so Židje, ki živijo ob tem delu meje zahtevali, naj jim vlada zaščiti življenje, in da so dobili orožje in potreben pouk za obrambo. «Ker napadi Jordancev niso prenehali — je izjavil Ben Gurion — so Židje na tem delu meje izgubili potrpljenje in napadli jordansko vas Jahud, ki je bila arabskim silam baza za njihove akcije». Ben Gurion je obžaloval, da je prišlo do prelivanja krvi, poudaril, pa je, da nosi vso odgovornost za to jordanska vlada, ki je že leta in leta podpirala take napade. Zanikal pa je, da so v tem napadu sodelovale tudi izraelske vojaške enote.

Na koncu je Ben Gurion izjavil da poskušajo arabske države kljub ustanovni listini OZN in dogovorom o premirju uničiti Izrael z gospodarsko blokado in da se je izraelska vlada pritožila Varnostnemu svetu zaradi kršitve pogodbe o premirju ter ustanovne listine OZN, ki so jo zagrešile arabske države.

Predstavnik izraelske vojske je objavil podatke o dosedanjih incidentih na meji z Jordanom. Od maja 1950 je bilo po teh podatkih ubitih ali ranjenih 421 izraelskih državljanov. Omenjeni predstavnik je tudi trdil, da je bilo v istem razdobju izvršenih 22 razbojniških napadov in nad 3200 tatvin, ki so jih zagrešili jordanski državljani, ki so prišli čez mejo.

V Tel Avivu kritizirajo tudi stališče Velike Britanije in Francije. Izjavljajo, da so zahodne velesile pripravljene popuščati «zaostalim in nestabilnim vladam na račun Izraela». Radijski komentator iz Tel Aviva je izjavil, da so bili zadnji politični ukrepi zahodnih velesil del tega «nevarnega programa». «Mi bomo pripravljeni, je dejal komentator, prispevati k pomirjenju na tem področju, nismo pa pripravljeni sprejemeti diktate, ki življenje izraelskih državljanov izpostavljajo stalnim napadom morilcev z onstran meje».

Tudi bivši laburistični obrambni minister Emanuel Shinwell je podprl stališče Izraela glede nedavnih obmejnih incidentov z arabskimi državami. Po vrnitvi iz Izraela je Shinwell izjavil predstavnikom tiska, da mora komisija OZN preveriti dejstva, preden izda kake sklepe. Rekel je, da že tri do štiri leta traja nenehna infiltracija Arabcev v Izrael, da so se umori in napadi pomnožili, kar po njegovem mnenju povzroca upravičene represalije Izraela. Bivši laburistični minister je na koncu poudaril da med svojim bivanjem v Izraelu ni opazil nobenih vrenj in da je tamkaj vse mirno. Zlasti je poudaril, da izraelsko ljudstvo želi mir in da ne goji sovražnosti do arabskih držav.

Razprava v Varnostnem svetu kjer so povabili predsednika komisije OZN za Palestino, naj poda poročilo o položaju, je v Združenih narodih marsikoga presenetila.

Tri zahodne velesile, ki so glede raznih vprašanj vztrajno nasprotovale stališčem arabskih držav, so na mah zahtevale od predsednika Sveta, naj nemudoma postavi na dnevni red palestinsko vprašanje.

Toda presenečenje ni bilo dolgotrajno, ker je že prva seja Sveta, na kateri so o tem vprašanju razpravljali, pokazala, da se za vsem tem skriva nekaj globljega, nov neznan manever zahodnih velesil.

Še pred nekaj dnevi, ko je sirijska delegacija sklicala tiskovno konferenco in obvestila javnost o hudem incidentu na izraelsko-jordanski meji, je bila v krogih OZN javna tajnost, da so ZDA dale znak, da je treba sprožiti akcijo v OZN glede tega dogodka. Celo predstavniki arabskih držav sami so govorili, da Sirija tega vprašanja ne bi takoj sprožila, če se s tem ZDA ne bi strinjale in ji zatrdile, da bodo akcijo podprle.

Vzroki te nagle spremembe stališča ZDA do arabskih zahtev, ki so jih, zlasti glede maroškega vprašanja, stalno zavračale, tičijo po mnenju mnogih v Združenih narodih v želji ameriške vlade, da bi odvrnila pozornost od drugih vprašanj, pa tudi od tržaškega.

ZDA sta se pridružili tudi Velika Britanija in Francija. V krogih Združenih narodov govorijo, da zahodne velesile žele popraviti slabe posledice svojih stališč glede maroškega vprašanja, anglo-egiptovskega spora, glede Sueza itd., pa si tako žele znova pridobiti naklonjenost arabskega sveta. V tem smislu so tolmačili tudi njihovo zahtevo, naj Varnostni svet takoj začne razpravljati o palestinskem vprašanju.

Toda že na prvi seji Sveta je libanonski predstavnik Charles Malik ostro nasprotoval tej zahtevi treh zahodnih velesil. Ni bilo takoj jasno, za kaj pravzaprav gre. To se je pojasnilo šele takrat, ko je odkrito dejal predstavnikom ZDA, Velike Britanije in Francije, da so s svojim predlogom sprožili palestinsko vprašanje sploh, ne pa konkretni primer incidenta na jordansko-izraelski meji. Zato je zahteval, naj bi predloženo točko dnevnega reda imenovali «Vprašanje napada izraelskih oboroženih sil na jordanske vasi».

Zahodne velesile niso bile pripravljene iti tako daleč. Proceduralna razprava je trajala dve in pol uri, ne da bi bila zaključena.

Opazovalci vidijo v tem dejstvu dokaz, da imajo tri zahodne velesile res nekaj drugega za bregom, ne pa samo poskus, znova si pridobiti omajano zaupanje arabskih držav ali namerno, da bi nemudoma posredovale v nevarnem spopadu, ki se na Srednjem vzhodu čedalje bolj zaostruje.

Vsa zadeva postaja morda malo jasnejša, če upoštevamo, da je britanski delegat Gladwin Jebb zahteval v Varnostnem svetu, naj že poprej napovedano sejo o Trstu do nadaljnjega prelože. S tem je vzbudil nove dvome glede resničnih smotrov akcije zahodnih velesil o palestinskem vprašanju.

Pojasnjevanja ujetnikom v Panmunjomu

NEW YORK, 21. — Zaradi resne krize, ki je nastala v nevtralni repatriacijski komisiji na Koreji, je glavni tajnik OZN, Hammarskjoeld posredoval, da bi poravnal nastali spor. Včeraj je sprejel delegate Krišno Menona (Indija), Višinskega (SZ), Ostena Undena (Švedska), Gladwyna Jebba (Anglija) in Jamesa Wadswortha (ZDA).

V ponedeljek so namreč poljski in češkoslovaški predstavniki zahtevali, naj bi nevtralna komisija ukazala indijskim četam, naj se — če bo potrebno — poslužijo sile, da ujetnike prisilijo, da poslušajo pojasnila, tudi če ti tega ne marajo. Ker so se temu odločno uprli indijski, švedski in švicarski predstavniki, so poljski in češkoslovaški predstavniki zapustili sejo.

V zvezi s tem je danes predstavnik ameriškega državnega departmajâ izjavil da bodo vsi kitajski in severnokorejski ujetniki, ki odklanjajo repatriacijo, izpuščeni 27. januarja, ker bo takrat prenehalo nad njimi nadzorstvo nevtralne repatriacijske komisije.

Medtem je predstavnik indijskih stražnih sil izjavil, da se bodo v petek nadaljevala pojasnjevanja ujetnikom, ki so jih odgodili v ponedeljek.

Sindikati kritizirajo politiko vlade ZDA

NEW YORK, 21. — Včeraj so nekateri ameriški sindikalni predstavniki grajali politiko republikanske vlade. Predsednik CIO, Reuther je v svojem govoru na kongresu sindikata pomorščakov kritiziral gospodarsko politiko republikancev, o kateri je dejal, da bo lahko povzročila resno gospodarsko krizo, kakršna je bila leta 1929.

Kritiziral je nato vladne načrte o davku na velike dobičke in je dejal, da bi morala vlada znižati davke delavcem in ne bogatašem. S tem bi se zvišala kupna moč.

Dalje je Reuther kritiziral izbiro ameriških predstavnikov v tujini in je pripomnil, da je med njimi preveč milijonarjev. «Če bi namesto teh bili obdelovalci in delavci je dejal Reuther, bi si Amerika pridobila v vsem svetu številne prijatelje». Na koncu je Reuther napadel tudi delovanje senatorja Mac Carthyja.

Predsednik sindikata vozačev, včlanjenega v AFL, pa je v Washingtonu izjavil, da politika ameriške vlade sili ameriške delavce k ustanovitvi lastne stranke. Dejal je, da osebno nasprotuje ustanovitvi delavske stranke v ZDA dodal pa je, da bo do tega prišlo, če bo vlada še dalje posvečala tako malo pozornosti delavcem in preveč pozornosti poslovnim ljudem in zemljiškim lastnikom.

TRŽAŠKI DNEVNIK

SPOMINSKI DNEVI

Na današnji dan so leta 1941 Nemci ustrelili v Kragujevcu 7.000 srbskih rodoljubov.

Danes, četrtek 22. oktobra Kordula, Zorislava
Sonce vzide ob 6,30 in zatone ob 17.08. Dolžina dneva 10,38. Luna vzide ob 16.40 in zatone ob 6.23.
Jutri, petek 23. oktobra Firmin, Uroš

Nihče nam nima pravice na naši zemlji kratiti naših osnovnih narodnih pravic

Zakaj ni predstav SNG v Avditoriju?

Uprava Slovenskega narodnega gledališča nam še poslala v objavo naslednje sporočilo:

«Ko je vojaški poveljnik angloameriškega področja general Winterton 8. t. m. sporočil javnosti sklep ameriške in angleške vlade, da prepustita upravljanje svojega področja Italiji, je obenem pozval vse prebivalstvo, naj nadaljuje v redu in miru s svojim delovanjem, da ne bi trpeli odnosi mirnega sožitja med narodi tega področja.

Slovensko narodno gledališče je dobilo tiste dni dovoljenje za tri predstave Cankarjevega «Pohujšanja v dolini šentflorjanski», in sicer za premiero v soboto 10. t. m. zvečer in za dve ponovitvi v nedeljo 11. t. m. ko je bil železni oder v kosih že v Avditoriju, je nenadoma došlo 9. t. m. sporočilo, da se Avditorij za vse zunanje stranke začasno zapre in bo v njem le še kakšna prireditev Zavezniške vojaške uprave, da pa ostane Slovenskemu narodnemu gledališču prednost, da bo naslednji teden lahko prvo igralo v smislu že danega dovoljenja in za njim tudi druge organizacije.

Od tedaj je uprava SNG v stalnem stiku z vodstvom Avditorija, da bi se slovenske predstave zopet začele. Do zdaj se je ponovna otvoritev Avditorija od tedna do tedna odlašala in še zmeraj ni mogoče doseči, da bi se določil dan, ko se slovenske predstave lahko znova prične.

Ker SNG tudi v septembru ni moglo imeti v Avditoriju nobene predstave, se bliža konec drugega meseca te sezone brez vsake slovenske predstave v mestu. Uprava SNG je vodstvu Avditorija pojasnila, da onemogočanje slovenskih predstav ni v skladu z gornjim pozivom conskega poveljnika in da si slovensko prebivalstvo tako ravnanje zelo neugodno tolmači, zlasti ker je s takimi prepovedmi oškodovano le slovensko občinstvo, kajti italijansko občinstvo ima več drugih dvoran in primernih prostorov za italijanske prireditve, ki se tudi v resnici vršijo. Uprava je predočila, da se v občinstvu bolj in bolj utrjuje mnenje, da ovaja neprestano odlašanje poskus, da se SNG izrine iz Avditorija in se v mestu ponovi to, kar se je zgodilo pod fašizmom: prepoved slovenskih predstav v Trstu.

Vodstvo Avditorija je znova poudarilo, da so take domneve neosnovane, da se Avditorij zunanjim strankam znova odpre, brž ko bo mogoče, in naj uprava v tem smislu vpliva na slovensko prebivalstvo.

Upravo SNG smatra za svojo dolžnost, da o tem obvesti slovensko javnost».

Uprava SNG za STO

Iz gornjega poročila je razvidno, da je uprava Slovenskega narodnega gledališča popolnoma pravilno predočila upravi Avditorija, kako si naše prebivalstvo razlaga to odklanjanje dvorane za slovenske gledališke predstave. Razlaga našega prebivalstva ima močno podlago, izvirajočo iz dolgoletne povojne prakse zapostavljanja Slovencev tudi na kulturnem področju in nas zato enostavna obljuba, da bo Avditorij za nas odprt brž ko bo mogoče, ne more zadovoljiti.

Ravno včeraj smo na tem mestu zapisali, kakšne izkušnje imamo tržaški Slovenci s podobnimi obljubami. Ne bi hoteli upravi Avditorija ali komu drugemu, ki bi lahko bil v tem primeru za njo, očitati podobne končne namene, kakršni so tičali za obljubami in zagotovili raznih Roretov, Sforz in drugih. Vendar poudarjamo, da je odklanjanje dvorane za SNG sumljivo. Sumljivo tembolj zato, ker tudi v tem primeru ne bi šlo za prvi poskus, da se slovenske gledališke predstave izrinejo iz mesta, zasledujoč pri tem želje in zahteve tržaških iredentističnih in šovinističnih krogov.

Uprava lahko takšen povsem upravičen sum demantira samo tako, da takoj izda SNG dovoljenje za dvorano. Samo tako, kajti o obljubah smo že povedali svoje mnenje!

NOV POSKUS ZASTRAŠEVANJA NAŠEGA PREBIVALSTVA V NJEGOVI BORBI

9 slovenskih fantov pred sodišče ker so lepili slovenske zastave!

Pred vojaškim sodiščem, kamor so jih pripeljali, je sodnik ugotovil, da niso izvršili kaznivega dejanja in jih je zato izpustil

Danes poteka 14 dan odkar vse naše ljudstvo ogorčeno protestira proti nezaslišani odločitvi angleške in ameriške vlade o izročitvi cone A Italiji. Ti ogorčeni protesti so zavzeli najrazličnejše oblike: od množičnih javnih zborovanj po mestu in okolici in odpošiljanja protestnih resolucij na obe vladi in OZN, do brisanja in odstranjevanja osovraženih italijanskih napisov po naših popolnoma slovenskih krajih in postavljanja slovenskih, do izobešanja naših slavnih borbenih zastav in okraševanja grobov naših padlih junakov v narodnoosvobodilni borbi in končno do prijavljanja med prostovoljce za skrajno preprečitev povratka imperialistične Italije na našo slovensko zemljo.

Obseg teh protestov našega ljudstva vključno z odkritim izstopanjem tudi pretežne večine italijanskega prebivalstva Trsta proti povratku Italije, je naletel v vsem svetu na mogočen odmev mimo katerega končno nista mogli tudi vladi ZDA in Velike Britanije. Se najbolj pa gre ta vsesplošni in ogorčeni odpor našega prebivalstva proti Italiji na živce tržaškim iredentistom in fašistom, čemur so dali izraza med drugim z demonstrativnim fašističnim banditskim napadom na jug. gospodarsko zastopstvo v Trstu, s pošiljanjem grozilnih pisem županom slovenskih občin in lastnikom raznih slovenskih trgovskih lokalov itd.

Toda vsi ti poskusi zastraševanja naših ljudi niso imeli zaželenega uspeha. Nasprotno prav to je našo borbo še povečalo tako v mestu kot v okolici.

To spoznanje je fašistične iredentiste še bolj razkačilo tako da so poskusili z novimi zastraševalnimi sredstvi.

Preteklo noč je proseška mladina prelepila svojo vas s številnimi slovenskimi in jugoslovanskimi zastavicami. Pri tem sta na skupino proseških fantov naletela dva policijska agenta, ki sta fante enostavno aretirala in jih odpeljala na policijsko poveljstvo. Fontje so bili nad takim ravnanjem agentov ogorčeni, vendar so agentoma sledili na policijo, prepričani, da jim noben zakon ne more prepovedati lepljenje zastavic.

Toda včeraj zjutraj je policija vse aretirane fante in sicer 29-letnega Emila Ipavca, 22-letnega Ivana Veso, 20-letnega Viktorja Puntarja, 16-letnega Karmela Lukšo, 24-letnega Albina Miliča, 26-letnega Silvija Puntarja, 24-letnega Ivana Bana, 20-letnega Ivana Lukšo in 22-letnega Emila Robeža prijavila vojaškemu sodišču za določevanje narokov.

Sodnik Ellison je po izjavah policijskih agentov, da so omenjeni fantje lepili slovenske zastave na poslopja ljudi, ki se strinjajo z vsebino tega manifestativnega dejanja vaških fantov, ugotovil, da proti njim ne more sodno ukrepati, ker niso izvršili nikakega kaznivega dejanja.

Proseški fantje so bili po tej sodnikovi ugotovitvi sicer takoj izpuščeni, toda to dejstvo vendarle ne popravlja osnovnega dejstva, da so policijski agenti (po čigavem ukazu?) aretirali slovenske fante, ki so z lepljenjem slovenskih zastav hoteli javno izpričati, da je Prosek slovenska vas in da obsoja odločitev Angležev in Amerikancev o izročitvi celotnega ozemlja Italiji. To ravnanje policije je prozoren poskus zastraševanja naših ljudi, da bi prenehali s svojo odločno borbo proti povratku Italije. Kot takega ga tolmači ves slovenski Prosek in kot takega ga bo razumela tudi vsa slovenska javnost cone A. In drugače tudi ne more biti, kajti ni se še zgodilo, in posebno v teh zadnjih dneh ne, da bi policijski organi aretirali enega samega italijanskega iredentista zaradi podobnega primera kakor tudi ni znano, da bi policijski organi odstranili v mestu eno samo italijansko zastavo, kakor v teh dneh odstranjujejo slovenske zastave po naših vaseh.

Toda tudi tovrstni poskusi zastraševanja so zaman. Naše ljudstvo bo še naprej odločno izražalo svoje razpoloženje in svojo borbenost.

DOSEŽEN SPORAZUM GLEDE ODPUSTOV V CRDA

ŠE 150 DELAVCEV NA CESTI BREZ ZADOSTNE POKOJNINE

Odpustili bodo vse delavce stare nad 65 let in delavke stare nad 60 let - Sporazum pomeni neuspeh za sindikalni organizaciji

Na sedežu industrijcev je bil končno dosežen sporazum glede odpustov 150 delavcev CRDA, ki bodo upokojeni. Odpustili bodo delavce, stare nad 65 let in delavke nad 60 leti starosti. Tako se je znižala starostna doba za odpuste delavcev, ki jo je določal prejšnji sporazum od novembra 1952 na 68 let, kar za tri leta, ter bodo sedaj odpuščali delavce tri leta prej.

Ob napovedi teh odpustov je nastal spor prav zato, ker ravnateljstvo CRDA ni upoštevalo znižanja starostne dobe pri odpustih, ki jo je določal prejšnji sporazum, ter je predlagalo, da bo izplačalo enako dodatno vsoto k odpravninam kakor delavcem, ki so bili odpuščeni lani. Sindikati so zahtevali, da se ta vsota zviša, ker bodo delavci letos tri leta prej vrženi na cesto, kot je določal lanski sporazum. Podjetje pa je to odklanjalo. Bilo je več sestankov med predstavniki CRDA in delavcev, v bistvu pa so obveljali predlogi ravnateljstva in so predstavniki delavcev dosegli le malenkostna izboljšanja. Čeprav odpuščajo delavce tri leta prej, jim dajo enako odpravnino kot tistim, ki so bili odpuščeni lani, in tudi druge ugodnosti so skoraj enake.

Glavne točke sporazuma so naslednje: Stopil bo v veljavo 30. novembra 1953 in takrat bodo tudi odpustili delavce. Razen redne odpravnine bo ravnateljstvo izplačalo vsakemu delavcu od 100.000 do 220 tisoč lir dodatka, sorazmerno z njegovimi leti dela pri podjetju. Kakor v lanskem sporazumu bodo tudi tem delavcem zagotovili tri leta brezplačne zdravniške pomoči in oskrbe v bolnišnicah; seveda jim bodo tudi dajali brezplačno zdravila, kar pač pomeni, da bodo na stroške podjetja tri leta bolniško zavarovani. Delavcem, ki nimajo pravice do pokojnin Zavoda za socialno zavarovanje, bodo izplačali večji dodatek k odpravnini ne glede na njihova službena leta. Na prošnjo delavcev bo skušalo ravnateljstvo podjetja dajati pri najemanju novih delavcev prednost njihovim družinskim članom. Ravnateljstvo bo tudi položilo pri tovarniških odborih po 9.000 lir za vsakega odpuščenega delavca, kar pa praktično pomeni, da tem delavcem ne bo treba vračati predujma, ki so ga svojčas dobili na bodoča izboljšanja mezd, katera pa še niso bila sprejeta.

Nadalje določa sporazum, da bo ravnateljstvo sprejelo do 31. maja 1954. leta 100 vajencev, pri čemer bodo imeli prednost družinski člani odpuščenih. Odpuščenim uradnikom bo ravnateljstvo tudi izplačalo razen pokojnine vsaj enak dodatek kakor delavcem. Navadnim in specializiranim težakom, ki še niso dosegli 10 službenih let, bodo izplačali še nadaljnjih 7.000 lir dodatka.

Kot smo že dejali, ne predstavlja ta sporazum za sindikate nobenega posebnega uspeha, ker so bili delodajalci že takoj v začetku pripravljeni v glavnem sprejeti te pogoje. V sporazumu je tudi nekaj obljub, ki podjetja formalno ne obvezujejo. Na vsak način bo s prvim decembrom na cesti novih 150 delavcev z nezadostnimi pokojninami.

Neroden padec z vespe

Včeraj ob 8. uri dopoldne se je 49-letni uradnik Valter Adami iz Ul. Margherita 25 peljal s svojo vespo po nabrežju Ottaviano Augusto. Ko je prišel do hiše št. 12, se je iz neznanih razlogov prevrnil. Z nekim avtomobilom civilne policije so ga prepeljali v bolnico, kjer so ga sprejeli na II. kirurškem oddelku. Tu so mu zdravniki ugotovili rano na desnem sencu in praske po rokah in kolenu. Adami se zaradi hudega udarca ničesar ne spomini. Ozdravel bo v 15 dneh. Vozilo je bilo le lahko poškodovano.

Otroka je povozil

32-letni Guerrino Bellemo iz Ul. Vecellio 4 se je včeraj peljal z Borznega trga po Korzu, ko mu je 11-letni deček Andrea Maffione nenadoma prekrižal cesto. Maffione je prišel že na sredo ulice, ko je zagledal prihajati iz nasprotne smeri kamion. Ker se je prestrašil, se je umaknil proti pločniku, tako da se mu Bellemo ni mogel izogniti ter je dečka podrl. Pri tem se je tudi vozač motoskuterja prevrnil, pri čemer pa se ni poškodoval. Maffioneja so prepeljali v bolnišnico, kjer so mu na ortopedskem oddelku ugotovili zlom prsta na nogi ter nekaj prask po telesu. Ozdravel bo v 7 do 40 dneh.

Najdba granate

Potapljači podjetja Gorjup so našli v morju pred lesnim pristaniščem pri Škednju granato kalibra 149 nemške proizvodnje. Granato so izročili pobiralcem razstreliva.

Našel je ukradeno vozilo

Včeraj predpoldne je Guglielmo Schalaudek, ki so mu dan prej ukradli avto Fiat 1100, našel vozilo v Ul. Ghirlandajo. Iz avta mu je zmanjkalo samo par očal za sonce.

Tatvina mikromotorja

22-letni Bruto Valeri iz Ul. Lorenzutti 12 je javil policiji, da so mu predsinočnjim opolnoči neznanci ukradli mikromotor «Iso», vreden 200.000 lir. Povedal je da je pustil vozilo v Ul. S. Apollinare pred kopališčem «Romano». Ko se je vrnil, je vozilo že izginilo.

Pri padcu si je zlomila zapestje

Ko je včeraj popoldne opravljala v otroškem vrtcu v Ul. Manzoni svojo službo, je 39-letna postrežnica Amalija Dujmovič iz Ul. Geppa 6 nerodno padla ter si zlomila levo zapestje. Prepeljali so jo v bolnico, kjer so ugotovili, da bo okrevala v 30 dneh.

Tudi zajci jim pridejo prav

62-letni Antoniji Postogna iz Cerejev pri Miljah so neznani zlikovci ukradli 6 zajcev v vrednosti 6.000 lir. Njihov posel ni bil težak, ker so bili zajci na zelo dostopnem kraju.

IZ JUGOSLOVANSKE CONE STO

VEDNO NOVI bataljoni prostovoljcev

Danes popoldne so v občini Buje formirali prve štiri prostovoljske bataljone. Pred približno tisoč prostovoljci, so govorili Gorjan Anton, Vok Anton in Bonini Romano. Po zboru so prostovoljci, katerim so se pridružili še drugi meščani, šli v povorki po mestu in demonstrirali proti krivičnemu sklepu angleške in ameriške vlade. Tudi v Padnj so formirali prvi prostovoljski bataljon. To je že peti bataljon prostovoljcev, ki so bili v zadnjih dneh formirani v koprskem okraju. V bujskem okraju je ustanovljenih že več kot 10 bataljonov.

Ljudstvo svoji vojski

Delegacija 40 žena iz Portoroža je obiskala danes neko vojaško enoto na področju bujskega okraja in izročila vojakom darila in cvetje ter jih pozdravila v imenu ženske organizacije.

Prvi nastop mladine iz Medje vasi pri Štivanu

Klub usodnim dnem, ki jih preživljamo in kljub temu, da je naša mladina vsa predana narodnoobrambnim prizadevanjem, pa vendarle najde tudi čas za ljudskoprosvetno izživljanje. Tako je tudi mladina iz Medje vasi preteklo nedeljo prvič nastopila in igrala veseloigro «Lažizdravnika» in burko «Trije tički». S tem svojim prvim nastopom je vaška mladina pokazala ne samo veliko veselja do prosvetnega dela, temveč tudi precej smisla za dramsko izživljanje. S tem nastopom si je napravila čast, obenem pa pokazala, da hoče kulturno dvigniti svojo vas. Mladim igralcem toplo čestitamo in želimo, da bi jih spet kmalu videli v kakem novem in resnejšem delu.

Registracija potresnega sunka

Tržaški geofizični zavod je registriral včeraj ob 12.33 močan potresni sunek s središčem 875 km od našega mesta v smeri grške obale, v višini otoka Krfa.

Strah...

Kominformistična «Unità» in klerofašistični «Giornale di Trieste» sta vzporedno objavila vest o nekakšnih «sconfinamentih» jugoslovanskih vojakov na meji s cono B. «Vojni dopisnik» znanega milanskega lista «Corriere della Sera» pa ve celo več in sicer nič manj kot to, da naj bi tržaška policija aretirala kakih 100 oseb iz cone B, ki niso mogle dokazati kaj delajo v coni A. Mož fantazije Cesco Tomaselli — v resnici gre za fantazijo, kajti policija o tem ne ve ničesar — ne pove, ali so bili tudi ti aretiranci «sconfinanti», vendar se tudi ta plod njegove fantazije lepo vključuje v solidarnostni kominformklerofašistični strah, ki povzroča, da govore o potresu, če se zaradi sapice zgane veja in da govore o «sconfinamentih» če od daleč zagledajo jugoslovanskega obmejnega stražarja ali pa — o groza — jugoslovansko obhodno patrulo.

Po tržaško pa se temu pravi: «Paura fa 90».

IZ OKTOBRSKE ŠTEVILKE STATISTIČNEGA BILTENA ZVU

Zakaj ZVU ne objavlja več obračunov tržaškega proračuna?

Zopet porast meničnih protestov. Povečana emigracija iz Trsta in presežek smrti nad rojstvi

V teh dneh je izšla oktobrska številka statističnega biltena katerega izdaja statistični oddelek Zavezniške vojaške uprave. Že vrsta zadnjih statističnih biltenov ne objavlja več obračunov tržaškega proračuna, tako da je osmo poglavje teh statističnih biltenov že dalj časa prazno. Zakaj ne smatra ZVU za potrebno objavljati te podatke si le s težavo razlagamo. Do sedaj so objavili namreč samo zaključne obračune za drugo polletje 1951, leta, tako da je še vedno neznano stanje kar za tri polletja. Morda je vzrok za bistveno pomanjkljivost tudi tega zadnjega statističnega poročila ZVU v bojazni pred polemikami, ki bi jih lahko povzročili tovrstni podatki. Znano je namreč, da se je iredentistična propaganda do sedaj posluževala gesla o veliki italijanski pomoči tržaškemu proračunu. Po vsej verjetnosti bi zadnje točne številke postavite iredentistične trditve na laž.

Iz ostalih poglavij posnemamo nekatere podatke, ki brez dvoma zanimajo vse prebivalce.

V vsej coni A je bilo 30. avgusta leta 1953 297.499 stalnih prebivalcev. Število prebivalstva se je v primerjavi s septembrom 1950 povečalo za 3.149 oseb in to skoraj izključno na osnovi povečanega dotoka iz cone B in Italije. Podatki za lansko in letošnje leto pa govore, da se prebivalstvo ni povečalo in da se je letos verjetno celo znižalo, saj so letos od januarja do avgusta vpisali v seznam stalnega prebivalstva 1553 oseb, medtem ko so jih zbrisali 2588. Iz teh podatkov je razvidno, da je iz cone odšlo, nekaj več kot tisoč oseb. V istem času pa se je rodilo 1933 otrok, in umrlo 2314 oseb, kar pomeni da je umrlo 381 oseb več kot se jih je rodilo. Skupno se je torej znižalo število stalnega prebivalstva za približno 1500 oseb

Številčna razdelitev prebivalstva po občinah je bila sledeča: Trst 272.885 oseb, Zgonik 1.345, Dolina: 4.831, Milje: 12.673, Repentabor: 570 in Devin-Nabrežina 5195.

Podatki demografske statistike jasno osvetljujejo dva faktorja: prvič povečano izseljevanje iz Trsta in drugič vedno hujši padec rojstev, ki je že dalj časa znatno izpod števila smrtnih primerov. Razlogi za te pojave so v glavnem v poslabšanju gospodarskega stanja, ki je predvsem vzrok za emigracijo, deloma pa v tako imenovani «evropeizaciji» podeželja in vseh slojev prebivalstva. Tudi po vaseh in predmestjih postaja vedno bolj udomačen pojav, da ima družina enega ali dva otroka ali pa še tistih ne.

Ti pojavi imajo številne žalostne posledice. Zlasti se tako viša povprečna starost prebivalcev, vedno več je starih ljudi za upokojitev in vedno manj mladine, ki naj bi prevzela njih delo. To vprašanje je zelo zapleteno in bi bila potrebna posebna natančnejša proučitev.

Poglejmo si še nekatere podatke statističnega biltena ZVU, ki označujejo gospodarsko stanje.

Od januarja do avgusta 1953 so prijavili sodnim organom 16.261 neplačanih menic za skupno vsoto 385 milijonov 870.000 lir. V istem obdobju lanskega leta pa so prijavili le 12.175 menic za vsoto 259.738.000 lir.

Prav tako vrtoglavo se je dvignilo tudi število nesprejetih trat, katerih so prijavili v prvih osmih mesecih tekočega leta 10.002 za 54 milijonov, v prvih osmih mesecih preteklega leta pa 8.730 za 393 milijonov.

Izreden dvig meničnih protestov, katerega opazujemo že dalj časa, govori o izrednem poslabšanju gospodarskega stanja. Do istega zaključka pridemo tudi, če pogledamo število prijavljenih stečajev. Lani so jih v obdobju januar-avgust prijavili 28 s skupno aktivo 2 milijona lir in pasivo 12 milijonov. Letos pa so jih v obdobju januar-avgust javili 30 s skupno aktivo 8 milijonov in skupno pasivo kar 36 milijonov lir.

Včeraj smo objavili kako kaže tržaški pomorski in železniški promet v prvih devetih mesecih tekočega leta, pred dnevi poročilo o stanju zaposlenosti v najvažnejših tržaških industrijah in o porastu brezposelnosti. Vsi ti podatki združeni z najnovejšimi, katere objavljamo danes, govore isti jezik. Leto dni italijanske uprave v Trstu, pa čeprav ta uprava ni imela popolnoma razvezanih rok, je prineslo izredno žalostne rezultate in splošen gospodarski upadek, katerega ne opazijo edino slepci. Na osnovi teh hladnih uradnih statistik ni tudi težak odgovor na vprašanje, kako bi bilo v Trstu, če pride Italija ponovno v Trst.

IZPRED PRIZIVNEGA SODIŠČA

Znižana kazen

34-letni Mariji Carlin por. Antonaz od Sv. M. M. Zg. 723 so pred prizivnim porotnim sodiščem znižali kazen od 16 let zapora, na katerega je bila obsojena aprila letos zaradi obtožbe detomora in zatajevanja trupla, na 2 leti zapora, ker jo je sodišče oprostilo umora ter je potrdilo drugo obtožbo.

Preds. Wittica, tož. Battigi Stabile, zapis. Maggi, obramba od. Berton in Carlini.

Sukal se je okoli ameriških avtomobilov

17. t. m. opolnoči je neki podoficir kriminalistične policije v Ul. Mazzini pred hotelom «de la Ville» opazil, kako se je neki neznanec sukal okoli avtomobilov ameriških državljanov. Počakal je in ugotovil, da je mož odprl neki chevrolet ter brskal po sedežih. Prijel ga je in ugotovil, da gre za 27-letnega električarja Ezia Giottija, ki je bil že večkrat obsojen zaradi tatvin. Lastnik avtomobila je pozneje izjavil, da mu ni nič zmanjkalo. Giotti pa je policiji izjavil, da je hotel iti v avto samo spat. Policija ga je kasneje aretirala in prijavila zavezniškemu sodišču za določevanje narokov.

Otrok padel v umivalnik poln vrele vode

Včeraj ob 13. uri je Liliana Roselli iz Ul. Orlandini pripeljala v bolnico svojega enoletnega sinčka Sergeja Slavca. Zdravnik dermatološkega oddelka mu je ugotovil opekline I. in II. stopnje na bedrih in po hrbtu ter izjavil, da bo otrok ozdravel v 20 dneh. Rosellijeva je izjavila, da je malo prej njen otrok padel v umivalnik poln vrele vode, ki je bil v kuhinji na tleh, ter se pri tem opekel.

IZPRED ZAVEZNIŠKEGA VOJAŠKEGA SODIŠČA

5 mladeničev obtoženih posesti orožja in nabojev

Glavni med njimi, ki je sprožil strel, je znani udeleženec fašističnih izgredov - Vsi, razen enega, pridržani v zaporu

Na vojaskem sodišču smo prisostvovali zanimivi razpravi proti 5 osebam od 14. do 28. leta, katere so obtožili posesti orožja in nabojev. Na obtožni klopi so sedeli 21-letni Cesare Tesserini iz Ul. dell'Officina 6 (tega so na isti razpravi tudi obtožili, da je skupno z Ignaziom Di Lernio ukradel iz nekega avta dva kovčka ameriškega kapetana in da je blago delno razprodal, delno pa zastavil v Vidmu), 24-letni Egidio Cauter iz Sv. Križa 4, 14-letni Alojz Sinigoj iz Nabrežine 138, 28-letni Sigfrid Matisek iz Nabrežine - postaja št. 33 in 17-letni Claudio Virgilio iz Nabrežine št. 101, medtem ko je pred sodnika stopil inšp. Stefani, ki je vodil preiskavo o zadevi.

19. t. m. ponoči je strel iz samokresa presenetil nar. Subana, ki je bil tedaj pred ameriško vojaško bolnico v Ul. Besenghi. Narednik je stopil do ograje nad stopnicami, ki vodijo v nižjo ulico ter opazil dve osebi. Takoj jima je zakričal: stoj, vendar je eden izmed neznancev zbežal, drugi pa je mirno počakal narednika. Naravno je da je agent stekel za ubežnikom in ga tudi ujel ter ga identificiral za Tesserinija, ki ga poznamo že z vojaškega sodišča, kjer se je moral zagovarjati pred obtožbo, da se je udeležil nedovoljenih fašističnih demonstracij. Drugo osebo so identificirali za ameriškega vojaka in ga zato poslali v bolnico, kjer je bilo njegovo bivališče. Tesserinija so zaslišali, vendar je fant izjavil, da je stekel iz strahu ko je zaslišal strel. Ker mu doma niso našli ničesar, so ga tudi izpustili.

Narednik, ki je vodil preiskavo pa se je zdelo Tesserinijevo vedenje sumljivo. Takoj naslednjega dne se je odpravil na mesto kjer je padel strel in začel iskati po gr. movju. Kot je domneval je mož postave našel samokres, ki je imel v bobenčku še 4 naboje, medtem ko je en naboj manjkal. Tesserinija je ponovno aretiral (našel ga je v nekem baru v Ul. Cavana, ker fant sploh ni prenočil doma) in ga izročil glavnemu poveljstvu v nadaljnji postopek. Inšp. Stefani je zaslišal mladeniča, ki je takoj priznal, da je sprožil strel in da je samokres nato zavrgel. Ker je fant izjavil, da mu je samokres izročil Egidio Cauter s prošnjo, da ga proda kakemu Amerikancu je policija aretirala tudi slednjega, ki je nadalje priznal, da mu je samokres izročil Sinigoj. Tudi tega so aretirali in fant je pred satrši priznal, da je samokres izročil Cauterju, ki bi mu ga moral popraviti in mu preskrbeti naboje. Dodal pa je, da mu je samokres izročil neki Fridi, kasneje identificran za Matiseka, katerega so tudi zaslišali. Ker so med hišno preiskavo našli pri njem veliko število nabojev, so Matiseka aretirali skupno s Claudijem, ki je priznal, da je osebno izročil Sinigoju za brezplačne sladolede določeno število nabojev, ki jih je nabral po njivah v okolici Nabrežine.

Po končanem inšpektorjevem poročilu so spregovorili obtoženci, ki so izjavili kakor sledi:

Tesserini — «Ko sem ustrelil v zrak sem bil pijan. Moj namen je bil zavreči samokres».

Sinigoj — «Nisem mogel sprožiti, ker je bil petelin pretrd».

Matisek — «Hranil sem samokres, ki sem ga prinesel iz Nemčije, kot spomin in kot staro železo, ker je bil skoraj neuporaben. Kot bivši borec na strani zaveznikov prosim sodišče, da bi me izpustilo na začasno svobodo».

Claudio — «Nabojev nisem hranil, kakor me obtožujejo, pač pa sem jih zavrgel»

Cauter je pojasnil, da je hotel samokres prodati ne civilistu, ki bi ga lahko uporabil za slabe namene, pač pa kakemu ameriškemu vojaku. To je hotel storiti, da bi zaslužil nekaj denarja. Tudi on je zaprosil kakor že prej njegov zagovornik odv. Kezich, za začasno svobodo, ker ima dva otroka za katera mora skrbeti.

Mr. Ellison je, ob koncu izjavil, da je zadeva precej resna in da jo je treba dobro proučiti. Možno je tudi, da bo vse akte izročil civilnemu sodišču. Za sedaj pa se morajo vsi razen Sinigoja ki ima komaj 14 let, vrniti ponovno v zapor, kjer bodo do petka, ko bo objavil sklep s nadaljnjem ukrepu.

SNG
ZA TRŽAŠKO OZEMLJE
Danes 22. oktobra 1953 ob 20. uri gostovanje v NABREŽINI z Žižkovo ljudsko igro
„MIKLOVA ZALA"

GLEDALIŠČE VERDI

Danes zvečer ob 21. bo v gledališču Verdi prvi nastop newyorškega mestnega baleta. Program obsega: Britten: «Fanfara»; Čajkovski: «Labodje jezero»; Debussy: «Pastrijev popoldan» in Bizet: «Simfonija v C». Isti program bo ponovljen jutri.

Pri gledališki blagajni se nadaljuje prodaja vstopnic za ti dve predstavi in za sobotno, ki obsega naslednji program: Čajkovski: «Serenada»; Mendelssohn: «Skotska simfonija»; Francai: «A la Francaix» in Chabrier: «Bourree Fantsoue».

LUTKOVNI ODER
PROSEK
Danes 22. t. m. ob 16. uri bo v veliko veselje otrok in odraslih nastopil lutkovni oder v Dolenčevi dvorani na Proseku.
Pridite in boste zadovoljni!

Izleti

MOTOKLUB «MLADOST» NABREŽINA
Obveščamo, da je napovedani izlet v Dornberg 25. t. m. zaradi tehničnih zaprek odložen.

IV. OKRAJ
OF IV. okraja organizira 3. in 4. novembra dvodnevni izlet v Ljubljano. Vpisovanje na sedežu v Skednju vsak dan od 19. do 21. ure.

MOTOKLUB «ADRIA» MILJE-DOLINA
organizira 1. in 2. novembra t. l. dvodnevni izlet v Ljubljano. Vpisovanje v večernih urah na sedežu v Dolini še danes 22. t.m.

MOTOKLUB «AMATORI»
sporoča vsem članom, ki so se vpisali za izleta v Pulj ter Vipavo-Branik-Komen, da sta bila odložena za nedoločen čas. Za vse informacije je v tajništvu odprto vsak dan od 17. do 19. ure.

Ne odlašajte! Se danes si nabavite 10 štev. revije «Naša žena» s krojno polo in osnutki za jesen in zimo. — Kakor vsaka druga številka stane samo 75 lir.

Kadarkoli se vam zdi in ne samo v začetku meseca se lahko naročite na „PRIMORSKI DNEVNIK" Dovolj, da telefonirate na štev. 7338, ali da izročite vaš naslov našemu raznašalcu.

ROJSTVA, SMRTI IN POROKE

Dne 21. oktobra 1953 se je v Trstu rodilo 9 otrok, umrlo je 11 oseb, porok pa je bilo 10.

POROČILI SO SE: težak Ugo Drobnič in gospodinja Evelina Supp, zlatar Goffredo Giannini in litografka Annamaria Viezzoli, natakar Mario Palusa in uradnica Marcella Stanissa, uradnik Peter Bettschart in tolmačica Lisolette Gschwend, šofer Marino Recchi in gospodinja Anna Carloni, težak Fulvio Trami in gospodinja Maria Venturini, prodajalec Ivan Sosič in natakarica Frančiška Ludvik, instalater Mario Visentin in frizerka Elvia Rosseano, uradnik Romolo Daino in frizerka Licia D'Andrea, elektromehanik Rafael Pečar in gospodinja Edvige Bubnič.

UMRLI SO: 71-letni Antonio Mocor, 71-letni Leopoldo Bernardis, 50-letni Carlo Nigris, 71-letni Amadio Plazzotta, 62-letni Giuseppe Curci, 44-letna Emilija Skabar por. Vidonis, 79-letna Antonia Osbiz por. Germani, 51-letna Antonija Vertovec por. Bogataj, 84-letna Ida Godina vd. Potočnik, 64-letna Adele Wölfler vd. Guastalla, Roberto Sforzina, star 4 mesece.

TELEFONSKE ZA PRIMER	STEVILKE NUJNOSTI
Rdeči križ:	66 - 60
Gasilci:	2 - 22
Policija	2 - 23

Osvobodilna fronta
MNOŽIČNO ZBOROVANJE
V petek 25. t. m. ob 20. uri za I. okraj množično zborovanje v Ul. R. Manna 29.

Ljudska prosveta
PD «IGO GRUDEN» NABREŽINA
Vsi člani prosvetnega društva «Igo Gruden» v Nabrežini so vabljeni, da se udeležijo zborovanja članov društva, ki bo v petek 23. t. m. ob 20.30 v kulturnem domu. Ker je zborovanje izredne važnosti, naj nihče ne manjka.

Razna obvestila
TRŽAŠKI FILATELISTIČNI KLUB «L. KOSIR»
V nedeljo, 25. t. m. od 9. do 12. ure bo sestanek, na katerem bo na željo članstva zamenjava samo za cono A - STO. Vabimo člane k številni udeležbi.

KINO

Rossetti. 16,30: «Nedeljsko dekle», M. Gower, C. Dennis O'Keefe.
Excelsior. 15,30: «Vitelloni», F. Fabrizi, F. Interlenghi.
Nazionale. 15,30: «Jezdec samotne doline», A. Ladd, J. Arthur, Van Heflin.
Filodrammatico. 16.00: «Turek Napolitanec», Totoo, I. Barzizza. Mladini izpod 16 let prepovedano.
Arcobaleno. 16.00: «Ladja prekletih žensk», Kerima in E. Mannini. Mladini izpod 16 let prepovedano.
Astra Rojan. 16.30: «Velemestni pajki», V. Mature, T. Moore.
Grattacielo. 16.00: «Suženjstvo», E. Rossi Drago, D. Gelin.
Alabarda. 15.30: «Puccini», G. Ferzetti, M. Toren.
Ariston. 16.00: «Kostarški karneval».
Aurora. 16.00, 18.00, 20.00, 22.00: «Ivanhoe», R. Fay, M. Taylor.
Armonia. 14.30: «Mož v sivem», J. Mason, S. Granger.
Garibaldi. 15.30: «Pusti me sanjati», F. Sinatra, S. Winters.
Ideale. 16.00: «Cantervillska prikazen», C. Laughton.
Impero. 16.00: «Konjar in velika vojvodinja», R. Young.
Italia. 15.30: «Puccini», G. Ferzetti, M. Toren.
Viale. 16.00: «Fernandel in ženske», Fernandel.
Kino ob morju. 16.30: «Naša kožža», C. Greco, P. Stoppa.
Massimo. 16.00: «Zver avtostrade», E. O'Brien, F. Lovejoy.
Moderno. 16.00: «Žive jih pojem», Fernandel.
Savona. 15.30: «Mala gluhonema Mandy», Mandy, P. Calvert.
Vittorio Veneto. 16.00: «Beli pekel», S. Granger.
Azzurro. 16.00: «Pozor pred mornarji», D. Martin, J. Lewis.
Belvedere. 16.00: «Ljubezen me ugonablja», W. Chiari, L. Bose.
Marconi. 16.00: «Vkrcanje opolnoči», P. Muni.
Novo cine. 16.00: «Predsednica», S. Pampanini, C. Dapporto.
Odeon. 16.00: «Alan, črni grof», F. Lulli, G. Albertazzi.

RADIO

ČETRTEK, 22. oktobra 1953

TRST II.
306,1 m ali 980 kc-sek
11,30 Zabavna glasba. 13.00 Slovenske pesmi. 13.30 Lahke melodije. 14.20 Ciganske arije. 17.30 Plesna glasba. 18.00 Ireland: Koncert za klavir in orkester. 18.25 Paganini: Carovnice. 18.40 Koncert sopranistke Vide Jagodič. 19.15 Mamičine pravljice. 19.05 Pestra operna glasba. 20.05 Pestra operna glasba. 20.30 Mozart: Koncert za flavto in orkester. 20.55 Respighi: Ples št. 2. 21.00 Dramatizirana

TRST IN SLOVENSKI BESEDNI UMETNIKI

Zgrešeno bi bilo misliti, da je Trst, kot pomembno obmorsko mesto in pristanišče, imel v zgodovini zgolj svoj gospodarski in strateški pomen. V zavesti slovenskega ljudstva je Trst že od nekdaj kot sredina bornega koščka slovenske obale, kot kraj, kjer je slovenskemu življu dano živeti ob morju, ob sinjem, vedno valujočem morju, ki budi v ljudeh hrepenečo, vedno živo in razkošno silo po odkrivanju novih obzorij. In tako je bil Trst v zavesti vseh naših ljudi že od nekdaj okno v svet, kraj, kjer «glas morja nas vabi», kot pravi pesnik. In prav tako je tudi v slovenski umetniški besedi Trst precej pogosto zastopan.

Neka — rekli bi lahko — skoraj simbolna povezanost je združena s Trstom in z začetki naše književnosti. Prva pot očeta slovenske književnosti Primoža Trubarja je bila v Trst. Tu je bil kot mladenič uslužben pri tržaškem škofu Bonomu, ki je imel mnogo razumevanja za slovenski življ — in prav v Trstu se začenja Trubarjevo šolanje. V Trstu je dobil Primož Trubar prvo pobudo za delo, ki naj posreduje slovenskemu ljudstvu pisano slovensko besedo, pobudo, ki mu je pozneje prinesla priznanje prvega avtorja slovenske knjige.

Pozneje, čez leta, so ga razmere in težka, naporna življenjska pot ponovno pripeljale v to mesto. In tako je bilo mesto Trst poleg Ljubljane, kjer je Primož Trubar živel nekaj let kot pridigar in neutrudljiv učitelj, edino večje središče na Slovenskem, ki mu je nudilo za dalj časa zatočišče pri njegovem prosvetnem in narodnostnem delu. Tako ima mesto Trst v vsej slov. kulturni zgodovini ta izjemen položaj, da je bil pred 500 in več leti zatočišče svobodne miselnosti v službi slovenskega naroda. Ali niso te besede paradoksne, če se ozremo na današnji položaj Trsta, kjer dohitija slovenska beseda dan za dnem sramotno zapostavljanje?

Sploh je Trst tudi pozneje tesno povezan z začetnimi koraki slovenske pisane besede. Za prvo slovensko povest štejemo Ciglarjevo «Srečo v nesreči», romantično zgodbo, ki je izšla leta 1836. V tej povesti ponovno najdemo Trst z svojim morjem. Janez Svetin, glavni junak povesti, žalostno sleda proti Trstu in vzklikne: «Bog te obvaruj, ljuba domača dežela!»

Nekako ob istem časovnem obdobju zapoje tudi France Prešeren, naš narodni genij in pevec, pesem «Od železne ceste». V tej pesmi zopet najdemo Trst, sicer v objestnem in vendar dobrodušnem ljubezenskem prepirčku dveh zaljubljencev.

France Levstik, pesnik, pisatelj, kritik in idejni vodja mladoslovencev, je tudi vključil v svojo povest «Martin Krpan» mesto Trst. Iz dela je vidno, kako je Levstik že mnogo bolj stvarno opredelil vlogo Trsta v usem slov. narodnem življenju. V povesti je sicer omenjen Trst skoraj mimogrede, toda omenjen je v zvezi s trgovskim in ekonomskim položajem časa. Krpan prenaša na svoji kobilici sol iz Trsta v zaledje. In v tej na videz nepomembni povezanosti Trsta je skrita vsa zgodovinsko-politična vloga tega mesta v prejšnjih letih.

Kot ima Trst v naši umetniški besedi svoj neposredni izraz, svojo podobo in pomen, prav tako je odločujoče vplival s svojim življenjskim okolišem na slovanske književnike, ki so rasli v njem ali pa jih je življenjska pot pripeljala v to mesto. Spomnimo se samo Simona Gregorčiča, Dragotina Ketteja in Antona Aškerca, ki so s tržaških pomolov občudovali lepoto slovenskega morja in se vživljali v težaško življenje ribičev. V Trstu je obiskal Dragotina Ketteja bolezen, ki mu je izkopala prerani grob in prav iz tega okolja so nastali njegovi čudoviti sonetje «Adrija» in ciklus «Na molo San Carlo». V Trstu je Aškerc napisal tudi zbirko pesmi «Jadranski biseri», nedvoumnih pesmi iz preteklosti našega obmorskega življa. In ali Cankar predaval v Trstu slovenskim delavcem? Cankar se je v presojanju Trsta globoko zavedal njegovega pomena za naše narodno življenje, ko je rekel, da so Trst spljuča slovenskega naroda. S Trstom je povezano tudi ime pisatelja Etbina Kristana, ki je v tem mestu deloval kot politični in publicistični delavec.

Kdo med primorskimi Slovenci ne pozna tržaških knjižnic Lee Faturjeve in Marice Bartolove, dveh pisateljic, ki sta s svojim umetniškim delom mnogo pripomogli k utrjevanju slovenske miselnosti na Tržaškem.

Z gospodarskim porastom evropske trgovine dobiva Trst vedno večji pomen kot ekonomsko in prometno središče Jugovzhodne Evrope in sporedno s tem pomenom se spreminja tudi socialna podoba mesta. V začetku našega stoletja občuduje Oton Župančič v svoji veličastni pesnitvi «Duma» industrijski vrvež velemesta, življenje, «ki utripa v ritmu vesoljnem, vseobsežnem», kjer telegrafski drogovi pošiljajo v svet neslutene skrivnosti, škripljejo žerjavi, dvigujejo bremena in ladje povezujejo vse celine sveta. Gotovo je tudi v tej veličastni pesniški podobi odsev tržaškega mestnega življenja.

Po prvi svetovni vojni se oglasi Trst v povezanosti z našo nacionalno miselnostjo, ki dobiva v besedi naših pesnikov vedno bolj revolucionaren karakter. Igo Gruden, bard primorskega ljudstva, zapoje v času, ko je italijanski iredentizem segal s svojo pohlepno roko po Trstu, budniško pesem «Tržaškim bratom», iz katere veje nacionalna prizadetost slovenskega patriota v dneh prevrata leta 1918. Še večjo zavzetost za tržaško ljudstvo kaže Gruden v pesniški zbirki «Primorske pesmi»,

(Nadaljevanje na 4. strani)

NOČEMO ITALIJE!

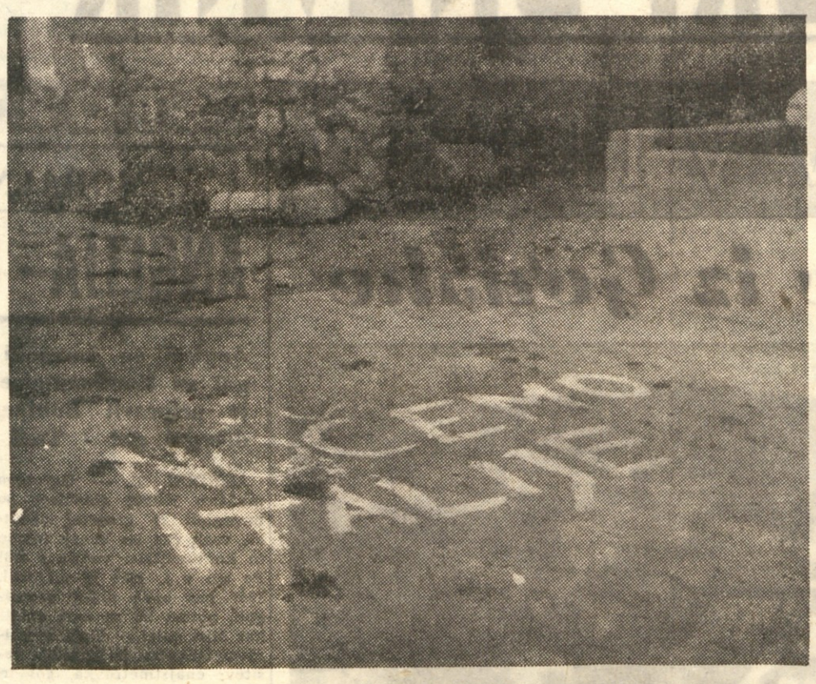

Zaman se tržaški iredentistični in z njim tudi kominformistični tisk trudi, prepričati naše ljudstvo, da naj na miren in rekli bi pohleven način sprejme angloameriški diktat o Trstu. Naše ljudstvo se je vedno, od prvega dne, ko se je na naši zemlji pojavila Italija, vztrajno ter zmagovito borilo proti njej, kajti na svoji zemlji hoče biti svoj gospod in ne suženj. Slika nam prikazuje napis, ki ga čitamo na cesti v Lonjerju.

ZDRUŽENI Z MILIJONI NAŠIH LJUDI IZRAŽAMO:

NAŠI NARODI SO KOT ZAVEZNIKI PREDANI TODA V OBRAMBI PRAVIC NEIZPROSNI

V italijanskem tisku zadnjih dni so se pojavile slike rimskega dijaštva, ki kroži po rimskih ulicah s transparenti in napisi, na katerih lahko beremo sledeče: «Hočemo bersaljerje v Beogradu». Rimski imperialisti so doslej po navadi zahtevali le cono A, cono B, Pulo, Reko, Zader in Dalmacijo, vendar pa je njihov pohlep in gonja za nadaljnjimi osvajanji rodila med mladino tudi druge zahteve. Res je sicer, da je to le golobrada, sfanatizirana mladina, ki še vedno živi v duhu Mussolinijevih osvajanj, in da nima zveze z italijanskim delovnim ljudstvom, ki mu je problem Trsta pravzaprav že odveč in ga bolj muči skrb za košček kruha, skrb za jutrišnji dan, toda kljub temu se iz tega kaže, da je italijanska imperialistična gonja že mnogo predaleč, celo dlje kot Mussolinijeva. Toda tako mi, kot vse jugoslovansko ljudstvo, se zavedamo, da je potrebno italijanskemu pohlepu enkrat za vedno reči: dovolj! Jugoslovansko ljudstvo, in to predvsem v onih predelih Jugoslavije, koder so fašistične horde požigale in morile, se zaveda nevarnosti, ki prihaja iz Rima in zato je pripravljeno dati vse od sebe, žrtvovati tudi svoje življenje, da se enkrat za vedno preprečijo nadaljnji poizkusi italijanskega osvajanja na naši zemlji in Balkanu. Ta odločnost, ta trdna volja in pripravljenost tudi na največje žrtve se izražajo v neštetih brzojavkah in pismih, ki jih slovenske organizacije v Trstu in okolici dobivajo iz najrazličnejših predelov Jugoslavije. Številna pisma meščanov, delavskih kolektivov, kmetov, intelektualcev, dijakov in profesorjev najrazličnejših šol nam dokazujejo svojo trdno voljo, svoj odločen sklep upreti se italijanskemu imperializmu.

Savino selo

V pismu, ki nam ga pošiljajo prebivalci iz Savinega sela v Srbiji, je razvidno, v kakšnem bratskem in hkrati borbenem vzdušju žive med seboj Srbi, Črnogorci, Madžari, Rusini in Slovaki. Pet narodnosti, vendar je bratsko sožitje, hkrati pa izredna zavest in borbenost proti tujim napadalnim nakanam. Sicer pa je najbolje, da navedemo kar vse pismo:

«Vest, da se Trst in cona A izroči Italiji, je dvignila na noge vse jugoslovansko ljudstvo in tudi nas prebivalce Savinega sela. Zaradi tega enostranskega in protizakonitega ter krivičnega sklepa angleške in ameriške vlade se je dvignilo vse ljudstvo našega mesta v ogorčen protest. Mi smatramo, da se ne sme nihče igrati z interesi in svobodo našega ljudstva, s svobodo, ki je bila priborjena s krvjo enega milijona in sedem sto tisoč jugoslovanskih borcev, med katerimi je bilo nad triinštirideset tisoč žrtev našega okraja.

Enotnost naših narodov je trdna kot trdnjava in ta enotnost je jamstvo, da naše ljudstvo na Svobodnem tržaškem ozemlju ne bo nikoli prišlo v kremplje italijanskih fašistov. Naša slavna armada in ves naš narod bo priskočil vam v pomoč v obrambi svobode in neodvisnosti.

Prebivalci našega mesta, in sicer Srbi, Črnogorci, Madžari, Rusini, Slovaki, kakor tudi ljudje drugih narodnosti, vam ob sramotnem sklepu sporočamo, da smo solidarni z vami in z vsem prebivalstvom cone A in prisegamo vam, da smo pripravljeni vložiti vse svoje sile in napore, da bi se preprečilo izvajanje sramotnega sklepa. Pripravljeni smo, da vam tudi z orožjem priskočimo na pomoč in da branimo vsako ped naše zemlje, ki je bila dobesedno prepojena s krvjo naših sinov, naših borcev.

Titove besede so besede vseh jugoslovanskih narodov. Pod njegovim vodstvom se je ustvarila tako trdna enotnost, ki je bila prekaljena v borbi proti fašizmu, in zato nočemo, da bi fašizem ali katera koli druga sila zrušila to enotnost, ki je največja pridobitev naše ljudske revolucije.

Niti Rim niti kdo drugi, ki bi iznašal podobne sklepe, ne bo uspel v svojih načrtih. Tito nas je vodil, Tito nas vodi in Tito nas bo vodil, če bo to potrebno, v borbo, da opravičimo žrtve, ki so padle za Trst in cono A.»

Rogatica

Izvršni odbor Osvobodilne fronte Tržaškega ozemlja je dobil pismo prebivalcev Rogatice, v katerem beremo:

«Dragi tovarišu! Z ogorčenjem smo sprejeli vest, da so Anglija in ZDA sprejele protizakoniti sklep, s katerim bi vi bili izročeni na milost in nemilost italijanskemu imperializmu. Od prvega dne, ko se je razširila ta vest, je naše ljudstvo dalo dokaze svojega nezadovoljstva proti tako sramotnemu in nedostojnemu sklepu zahodnih sil. Dalo je dokaze, da ni pripravljeno sprejeti tega sklepa. Zagotavljamo vam, da smo pripravljeni boriti se tudi z orožjem proti italijanskemu okupatorju in da naša zemlja ni zemlja, katero bi lahko italijanski imperialisti pregazili s svojim škornjem, kajti zgodovina nas je naučila, da jim ne smemo verjeti in da moramo biti oprezni pred njihovim nenasitnim apetitom.

Italijanska okupacija je povzročila na naši zemlji, na naši grudi stotisoče smrtnih žrtev. In zato naj ne mislijo, da se bo to ponovilo, kajti mi smo pripravljeni braniti naše osnovne pravice, našo svobodo proti vsakomur.

Mi jim sporočamo, da ne bomo dovolili, da bi naši bratje, naše sestre v Trstu in okolici ponovno preganjali in da bi jih ponovno kdo skušal iztrebiti, kot so to delali v času fašizma in še pred njim v Trstu in Primorju.

Mi se vsi kot eden pridružujemo odločnemu stališču našega vodstva in sporočamo vsej svetovni javnosti, da bi ta krivica zahodnih sil, v kolikor je ne popravijo, lahko postala zelo draga v trenutku, ko bi se kdo dotaknil meja naše domovine. Trst je del našega nacionalnega organizma in tu ne sme biti nikakega trgovanja in mešetarjenja na račun svobode in nacionalnih pravic našega ljudstva.»

Bosanska Gradiška

Iz Bosanske Gradiške smo dobili sledeče kratko, toda odločno pismo:

«Krivičen in protizakonit sklep o prepuščanju Trsta in cone A imperialistični Italiji nas je navdal z globokim ogorčenjem. Pridružujemo se ogorčenju vsega ljudstva Jugoslavije in izjavljamo, da smo pripravljeni stopiti v borbo, na branik naših narodnih interesov in prisegamo vam, da vam bomo priskočili na pomoč, če bi vas kdo hotel ponovno vpreči v suženjski jarem.»

Bela Palanka

Prebivalstvo mesta Bele Palanke in vse okolice pošilja sledeče pismo:

«Vest o sklepu vlad ZDA in Velike Britanije, da se cona A in Trst odstopi našemu sovražniku iz druge svetovne vojne, italijanskemu imperializmu, nas je zelo iznenadila in globoko prizadela. S tem sramotnim, nepoštenim in enostranskim sklepom se rušijo vse pravice in interesi naše domovine, hkrati se pa žali nacionalni ponos našega ljudstva.

Mi, prebivalci Bele Palanke, smo ogorčeni zaradi tega in odločno protestiramo proti temu sklepu ter zahtevamo, da se ta čimprej odstrani z dnevnega reda, da bi se tako popravila krivica, ki je bila s tem prizadejana naši domovini in da bi se s tem rešili ponovnega suženjstva desettisoči Slovencev v coni A in z njimi vsi tisti, ki nočejo več Italije.

Mi odločno protestiramo proti poizkusom trgovanja z našo zemlja in z našimi ljudmi in pripravljeni smo upreti se vsakomur, ki bi brez pristanka našega ljudstva poskušal reševati vprašanje, ki je življenjsko važno za vso našo domovino. Enodušno izjavljamo, da smo pripravljeni skupno z vsemi narodi Jugoslavije storiti vse, da se izpolni pravična zahteva naše domovine. Zato smo pripravljeni žrtvovati tudi najdražje, svoja življenja.

Vse klevete, vsako trgovanje, morebitno zastraševanje nas ne bo spravilo s pravične poti, s poti bratstva in enotnosti, s poti socialističnega napredka.»

Maglaj

Delovni kolektiv tovarne «Tehnika» iz Maglaja je poslal Osvobodilni fronti Tržaškega ozemlja sledeče pismo:

«Ogorčeni nad enostranskim postopkom zahodnih sil o izročitvi cone A in vas, naših tovarišev, v roke italijanskemu imperializmu, vam pošiljamo bratske in borbene pozdrave.

Niti trenutek ne smete pomisliti, da bi vas pustili same. Nasprotno, pripravljeni smo vsi v najkrajšem trenutku priskočiti vam na pomoč in ponovno dokazati fašističnim osvajalcem, da nobena svoboda in neodvisnost ni dražja od naše, kajti mi smo si jo priborili s krvjo.»

Sarajevo

Združenje univerzitetnih profesorjev in znanstvenih delavcev Ljudske republike Bosne in Hercegovine je poslalo Osvobodilni fronti STO sledeče pismo:

«Združeni z milijoni naših ljudi izražamo svoj gnev in ogorčenje zaradi poizkusa ponovnega prisvajanja dragocenega dela našega nacionalnega in etničnega organizma, cone A Svobodnega tržaškega ozemlja za račun nenasitnega italijanskega imperializma.

Obsojamo nezaslišan, enostranski in protipraven akt zapadnih sil Anglije in ZDA, akt ki je edinstven v zgodovini in s katerim bi hoteli, da bi na račun najvitalnejših interesov svojega herojskega zaveznika — narodov Jugoslavije, popuščali naslednikom in nadaljevalcem Mussolinijevega in Danunziovega imperializma.

V imenu miru in svobode zahtevamo, da vladi Anglije in ZDA umakneta svoj sklep o predaji cone A italijanskemu imperializmu, sklep, ki namesto da bi služil utrjevanju miru, ograža mir in svobodo vsega sveta.

Naši narodi so odločni in predani kot zavezniki, hkrati pa so neizprosni in skrajno vztrajni v obrambi svojih osnovnih interesov in to proti vsakomur, ki bi posegel proti njihovi varnosti in svobodi.

Zagotavljamo vam, da smo nerazdružljivi v bratstvu z vami in to v dobrih in slabih časih, v miru in tudi v nevihti.

Naj živi svobodoljubno ljudstvo Svobodnega tržaškega ozemlja, naj živi svobodoljubna FLRJ, naj živi naš tovariš in vodja maršal Jugoslavije Josip Broz Tito!

Kranj

Predsednik ljudskega odbora mestne občine Kranj pošilja tov. dr. Jožetu Deklevi sledeče pismo:

«Dragi, spoštovani tovariš. Moji sodelavci, ljudski odborniki mestne občine, so me pooblastili, da vam v imenu delavskega Kranja sporočim in zagotavljam, da morete v svojem boju za pravico in za svobodo tržaških Slovencev računati na vso našo gmotno in moralno pomoč.

Prebivalstvo Prešernovega Kranja stoji trdno in zvesto za vami in za vsemi, ki vztrajajo na bojišču proti mračnim silam fašizma in izdajstva. Povejte tržaškim rojakom, da niso v boju osamljeni, da svobodna in ponosna Jugoslavija bdi nad njihovo usodo.

Složni in vztrajni napori svobodoljubnih narodov Jugoslavije, da bi zagotovili blagostanje in srečno bodočnost vseh naših delovnih ljudi, vedno vključujejo v svoj krog tudi vas, ki ste še izven naših meja. Sele takrat, ko bo dosežena rešitev vašega vprašanja, bodo tudi vaši svobodni rojaki srečni in mirni.

Tuzla

Iz nekega okraja mesta Tuzle smo dobili sledeče kratko pismo:

«V teh usodnih dneh, ko se je nad vami ponovno dvignila nenasitna pošast italijanskega imperializma, vam zagotavljamo, da smo z vami in da bomo v tistem trenutku, ko bo to potrebno, ob vaši strani, pa četudi z orožjem v roki, v obrambi vaših pravic, pravic tržaškega ljudstva in njihovega ozemlja. Naj živi svobodoljubno ljudstvo Tržaškega ozemlja!»

Karlovac

Srednješolska mladina mesta Karlovca pošilja antifašistični mladini Trsta in cone A sledeče pismo:

«Globoko nas je pretresla vest, da sta vladi ZDA in Velike Britanije sklenili izročiti upravo cone A in Trsta Italiji. Ta sklep pomeni, da bi hoteli predati Italiji tudi vas, naše brate, ki živite v teh krajih. Predati vas fašističnemu imperializmu, je nedopustno in mi se zaradi tega v protestu pridružujemo milijonom ljudi naše republike.

Protestiramo proti temu sklepu zapadnih zaveznikov in sporočamo vam ter preko vas vsem prebivalcem Trsta in cone A, da ne bomo nikoli dovolili, da bi nekdo barantal z našo zemljo in z našim življenjem. Pripravljeni smo — pa četudi smo mladi — boriti se za vašo svobodo.

«Naj živi svobodoljuben Trst, naj živi svobodoljubno prebivalstvo Trsta in cone A».

In pisma iz Rogatice, in Založan, iz Polja pri Ljubljani, iz Bosanske Dubice, iz Zagreba, Zemuna, Bijeline, Maribora, Celja, Novega mesta, Splita, Reke in drugod se vrstijo drugo za drugim. Svetovno javno mnenje je angleško-ameriški sklep obsodilo in zahteva preklic in popravek. Jugoslovansko ljudstvo pa z zborovanji, protesti, pismi, brzojavkami dokazaje, da ne samo krivičen sklep odklanja, ampak da je pripravljeno storiti še nekaj več in sicer v skrajnem primeru — podvzeti tudi tiste mere, ki bi izvedbo tega sklepa preprečile.

IMPERIALIZMU IN IMPERIALISTIČNIM METODAM SO DNEVI ŠTETI

Angleški kolonialni sistem se krha tudi v Britanski Gvajani

Z razveljavljenjem ustave in z vojaškimi nastopi proti ljudstvu, ki je kljub vsem težavam in nedemokratičnim razmeram izvojevalo zmago na volitvah, ne bodo uničili napredka

Začela se je v Indiji, nadaljuje se na Malaji, videli so jo Srednji in Bližnji vzhod in Egipt, potem se je nenadoma pojavila v srcu črne Afrike. Iz Kenije se je sedaj naenkrat preselila daleč na zahod, na kontinent, ki je postal znan belemu človeku točno pred 459 leti, prišla je v Britansko Gvajano in imenuje se kriza britanskega kolonialnega sistema.

Tri Gvajane, od katerih je najsevernejša britanska, so edine dežele na južno-ameriškem kontinentu, ki so jih razburkani valovi krvavih in junaških bojev za neodvisnost latinsko-ameriških narodov v začetku prejšnjega stoletja, bojev, ki jim je bila osnovna ideja prepričanje, da kolonializmu ni več prostora v Ameriki, pustili v rokah evropskih kolonialnih sil. Velika Britanija je kljub katastrofam, ki jih je kolonializem doživel po francoski revoluciji, obdržala svoje preostale kolonije v Ameriki in si prilastila še nove, čeprav jih drugim ni privoščila. Ob Karibškem morju, odkoder prihaja topli zalivski tok, ki prinaša blaginjo tudi Veliki Britaniji, je veriga britanskih kolonij, ki se od Bahamskih otokov preko Antil in Hondurasa razprostirajo do vrha Južne Amerike. Gvajana ni najvažnejša od teh kolonij, vendar je štirikrat večja kot vse ostale skupaj in precej različna posebno v demografskem pogledu.

Britanska Gvajana ni velika: manjša od Jugoslavije po površini, ima pa samo pol milijona prebivalcev. Večina prebivalcev živi ob obali, ki je zelo podobna holandski. Holandci so prvi ustanovili kolonijo in se potrudili, da bi bila še bolj podobna njihovi lastni deželi. Angleži so kolonijo osvojili 1796 in formalno je postala britanska šele 1814. Prebivalci so prišli s treh kontinentov in prvotni lastniki dežele, ameriški Indijanci, so se jim morali umakniti daleč v notranjost neprehodnih pragozdov. Tako si je Evropejec ustvarjal «zgodovinske zasluge», koloniziral je kontinent zase, dovažal črne sužnje iz Afrike, da bi mu delali na plantažah. Ko je humanost zmagala nad barbarizmom trgovine z ljudmi, še ni zmagala nad barbarizmom pohlepa za dobičkom in beli človek je začel dovažati Indijce. Tudi Kitajci so bili poceni delovna sila, pa je tudi te pripeljal. Tako je danes Britanska Gvajana dežela, kjer živi šest ras, kar je vsekakor najinteresantnejši ljudski konglomerat na svetu.

Polovica prebivalstva so Indijci, okoli četrtina črnci, nekaj več ameriških Indijancev, samo 3 odst. Evropejci, ostali pa so že pomešani. Kljub razlikam pa danes že lahko vidimo, da je že nastal narod Gvajancev.

Britanska Gvajana je pretežno kmetijska dežela. Stara industrija sladkorja je tudi danes na prvem mestu. Sladkorni trs je privabil prve koloniste in jih še danes vzdržuje. Gotovo zaradi tega, ker je riž indijska in kitajska hrana, je dežela na prvem mestu v produkciji riža v Južni Ameriki. V kmetijstvu vladajo tipično fevdalne razmere; veliki posestniki, ki so vsi Evropejci, dajejo zemljo v najem revnim najemnim delavcem, ki pa delajo tudi na ogromnih plantažah. Ogromne dobičke je ustvarilo tudi zlato in diamanti, gvajanski boksit pa je hrana kanadski industriji aluminija.

Življenjske razmere med plantažnimi delavci so zelo težke; delavec je bil do nedavnega popolnoma brez moči pred svojim gospodarjem, nepismen in neorganiziran mu je bil prepuščen na milost in nemilost. Industrijski razvoj in rudarstvo so ustvarili razred industrijskih delavcev in pojavili so se sindikati. Pred štirimi leti je nastala Ljudska napredna stranka (Poplels Pogressive Party), ki so jo osnovali sinovi plantažnih delavcev, ki so imeli priliko izšolati se. Pojavila se je impulzivna osebnost Janet Jaganove, Američanke, ki se je poročila z enim od pripadnikov prve generacije inteligence.

Dogodki ki so nedavno dobili dramatičen obrat, pa so se pravzaprav začeli takrat, ko je nezadovoljstvo Gvajancev s sedanjim stanjem v deželi dobilo kanal, po katerem je lahko prišlo organizirano na dan. Britanska laburistična vlada je poskusila «demokratizirati» Commonwealth (skupnost narodov) in je začela podarjati kolonijam najrazličnejše ustave. Tako ustavo je dobila tudi Gvajana. Predvidena sta bila dva doma v parlamentu: spodnji dom poslancev z 28 člani, od katerih 24 voli ljudstvo, tri in predsednika pa postavlja kolonialna uprava, in gornji, imenovan državni svet, ki ima nalogo da «balansira in kontrolira» z 9 člani, ki jih imenuje britanski guverner. Predviden je bil tudi svet ministrov; šest jih je imela stranka, ki je dobila večino mest v spodnjem domu, tri pa je zopet postavljala kolonialna uprava. Ti trije so imeli v svojih rokah najvažnejše resorje: finance, pravdo, državno administracijo in policijo, «izvoljenim», pa je faktično ostalo samo ime. Kot lahko vidimo, tu demokracija ni doživela posebno velikega triumfa, vendar še vedno prevelikega po mnenju britanskega ministrstva za kolonije.

Prve volitve v zgodovini Britanske Gvajane na osnovi opisane ustave so bile aprila letos Ljudska progresivna stranka je šla na volitve s parolo «Borbenega in socialnega napredka» in obljubila šole, zdravstveno službo in zemljo tistim, ki jo obdelujejo. Ljudska progresivna stranka je kljub mahinacijam lastnikov plantaž, evropskih trgovcev in kolonialne oblasti dobila večino glasov; med Indijci skoraj ni imela opozicije, dobila je 18 poslanskih mest od 24 možnih. Če pomislimo, v kakih razmerah so bile te prve volitve, če imamo v vidu politično nezrelost in to, da dežela nima nobenih političnih tradicij, moramo priznati, da je to velik uspeh. Program progresivne stranke in njena zmaga pa je bilo kolonialni oblasti dovolj, da stranko proglasi za komunistično in obtoži vlado, ki jo je stranka v okviru ustavnih možnosti ustvarila, da pripravlja «komunistično diktaturo» v deželi. Take obtožbe so na ameriškem kontinentu precej običajne, tudi guatemalska vlada ni ušla podobnim epitetonom, kajti drznila se je najaviti ekspropriacijo plantaž ene velike sile. Stvar je postala še napetejša, ko so ministri Ljudske progresivne stranke hoteli postati pravi ministri in ko je gvajansko ljudstvo hotelo svojo politično zmago spremeniti v socialno.

Začele so se velike stavke delavcev sladkorne industrije, kar je praktično paraliziralo ekonomijo dežele. Proizvajalci sladkorja niso hoteli priznati nobenih delavskih zahtev, niti njihovega sindikata. Pod pretvezo, da delavce predstavlja neki drugi sindikat, ki pa sploh nima članstva, so zaprli rafinerije in delavci so ostali brez kruha. Stvar je postala resna in «izvoljeni ministri» so hoteli delavce zaščititi s tem, da so poizkusili izglasovati zakon, ki bi od delodajalcev zahteval, da morajo priznati sindikat, ki ima v svojih vrstah večino delavcev. Guverner je s svojim vetom preprečil parlamentarni postopek in nastala je kriza. Progresivna stranka je odgovorila s kampanjo, da se demokratizira ustava, omeji moč guvernerja in ministrom da možnost faktičnega delovanja. Ministrstvo za kolonije je proglasilo to že kot «komunistično intrigo» in svetu povedalo, da ministri nameravajo izvesti državni udar. Kaka ironija! Kako naj bi se državni udar izvedel brez vojske, brez policije in brez vsake oblasti ob času, ko so že prihajale britanske vojne ladje in vojna pojačenja iz Jamajke. Ko se Progresivna stranka ni dala ustrašiti in je začela oponirati ideji o zahodno-indijski federaciji, je britansko ministrstvo izdalo nov proglas ter ukinilo ustavo Britanske Gvajane.

Voditelj gvajanske ljudske napredne stranke Cheddi Jagan je včeraj prispel v Anglijo, kjer namerava poučiti javno mnenje o pravem položaju v deželi in stopiti v tesnejši stik z laburisti, ki so v tem času že večkrat kritizirali ravnanje konservativne vlade. Pred dobrim tednom so o gvajanskem vprašanju na posebnem sestanku razpravljali Attlee, bivši zunanji minister Morrison in bivši minister za kolonije Griffiths; po seji je bilo izdano poročilo, ki pravi, da bodo laburisti zahtevali od vlade, naj do vseh podrobnosti pojasni, zakaj se je odločila «za tako resen ukrep, kot je razveljavljenje ustave v tej koloniji».

Cheddi Jagan — ki je moral svoje potovanje večkrat odložiti, ker mu britanske in ameriške oblasti niso hotele dati tranzitnega vizuma za kraje, kjer se mora letalo ustavljati na poti v Evropo — namerava oditi tudi v New York in tam sprožiti gvajansko vprašanje pred Združenimi narodi.

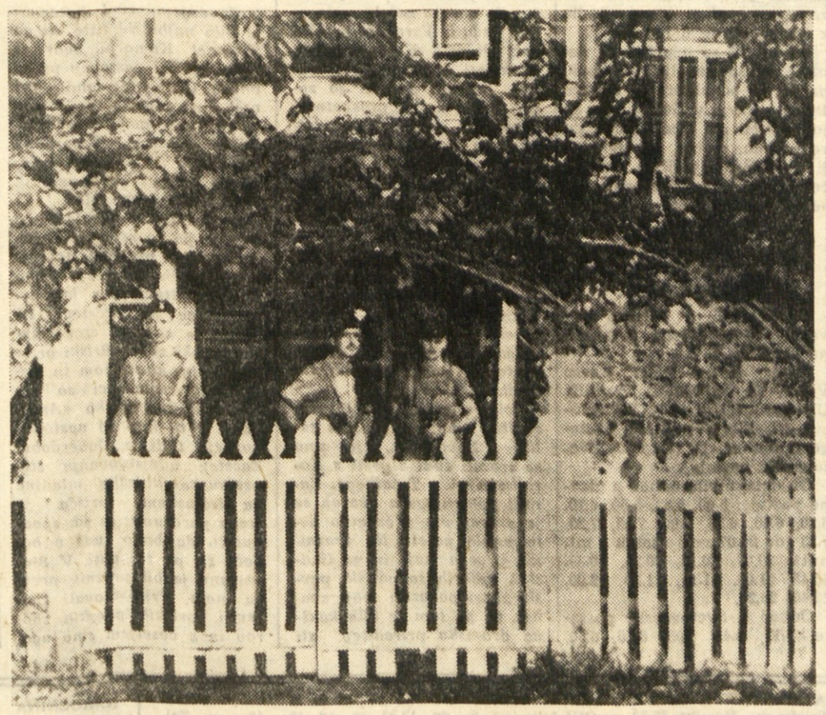

Angleški vojaki pred hišo bivšega predsednika vlade Britanske Gvajane Jagana, ki je bil, po ukazu britanske vlade, skupno s svojimi šestimi ministri odstavljen.

Prispevki za „Dijaško Matico" zbrani v „Tednu za našega dijaka"

SALEŽ:

Rebula 500, Svetlič 500, Ivan Rebula 100, Rebula 100, Grilanc 100, Budin 50, Peric 100, Pegan 100, Grilanc 250, Grilanc 100, Rebula 150, Skerk 100, Skerlj 50, Skrk 100, Sardoč 100, Skrk 150, Josip Skrlj 150, Angela Skrk 150, Karel Stubelj 200, Stefanija Pirc 50, Milka Stolfa 150, Anica Milič 150, Janko Rebula 100, Slava Budin 100, Pepka Grilanc 100, Anton Milič 200, Ivanka Skrk 100, Angela Marusič 200, Marija Skrk 100, Roman Grilanc 500, Dušan Grilanc 100, Ivanka Gruden 50, Marija Milič 100 lir.

I. OKRAJ:

Angela Gombač 100, Ema Vrabec 400, Draga Kavčič 100, Ada Piščanc 100, Josip Piščanc 200, Ferdi Ferluga 200, Rudolf Piščanc 150, Bernarda Piščanc 200, Rina Bole 400, Mimi Pagliotta, 100 Trampuž 100, V. Trampuž 100, Marija Colja 100, Jolanda Bigulin 300, Valenčič 100, Juzinovič 100, Ivanka Mahnič 100, Nevenka Gorjup 300, Pšenička 300.

SALOMONSKA MODROST

Na seji angleške spodnje zbornice 20. t.m. je voditelj opozicije in bivši ministrski predsednik Clement Attlee vprašal zunanjega ministra Edena, ali se Foreign Office zaveda, da je bilo napačno sprejeti sklep od 8. oktobra, ne da bi se prej posvetovali z Jugoslavijo... Minister Eden je zatrdil, da niso poprej obvestili ne Rima ne Beograda in da «nobena izmed obeh vlad ni bila obravnavana s prednostjo v odnosih do druge».

Tako Jugoslavija kot Italija sta prepričani, da imata pravico na cono A, ki je bila po mirovni konferenci poverjena v upravo Angležem in Amerikancem. Ti upravitelji so s sklepom od 8. t.m. prisodili cono A Italiji, ne da bi bili poprej obvestili, kot zatrjuje Eden, ne Rima ne Beograda in da torej «nobena izmed obeh vlad ni bila obravnavana s prednostjo v odnosih do druge». Resnično salomonska modrost. To je približno tako, kot če bi notar, ki mu je bilo izročeno v upravljanje neko sporno premoženje, izročil to premoženje v lastnino eni izmed obeh strank in bi se nato skliceval, ko bi bil obtožen, češ da bi se bil moral poprej posvetovati s stranko, ki je sporno premoženje izgubila, na dejstvo, da ni prav tako poprej obvestil tudi ne stranke, ki ji je bilo sporno premoženje v celoti dodeljeno. To je prav ista «nepristranost» zakona, ki prepoveduje, kot je dejal Anatole France, prav tako siromaku brez strehe kot milijarderju spati pod mostovi Sene.

TRST, četrtek 22. oktobra 1953

VREME Vremenska napoved za danes: Napovedujejo pretežno jasno vreme z manjšimi krajevnimi pooblačitvami. — Včerajšnja najvišja temperatura v Trstu je bila 21 stopinj; najnižja 16.8 stopinje.

PRIMORSKI DNEVNIK

RADIO Opozarjamo vas na sledeče oddaje: **Trst II.**: 18.25: Paganini: Carovnice. 18.40: Koncert sopranistke Vide Jadogic. — **Trst I.**: 12.15: Operna glasba. — **Slovenija:** 13.15: Slavnostne koračnice. 18.20: Literarna oddaja — Evelyn L. Keller: Operacija.

DNEVNIK SLOVENCEV V ITALIJI

NEKAJ BESED IZ KRAŠKE VASICE VRH

Dovolj smo trpeli do sedaj ne želimo imperialistične vojne

Edina dobra pot na Vrh od Sv. Martina je bila zgrajena iz vojaških razlogov - Toda vaščani želijo popravilo ceste v Devetake - V nedeljo ponoči so prišli oklopni oddelki

Naša vas je sicer precej oddaljena od mesta, vendar smo tudi tu vedno na tekočem z novimi dogodki okrog tržaškega problema. Nikakor ne moremo razumeti, da nekateri naši bivši zavezniki še vedno podpirajo tiste, ki so se v času vojne borili proti njim. Mi smo v obeh svetovnih vojnah ogromno prestali. Po prvi svetovni vojni nas je čakala požgana vas, ni bilo niti sledu več o naših hišah. S težavo smo si zgradili nove domove, toda prekmalu je prišla zopet nova vojna. V našo vas so prišli fašisti, belogardisti, četniki, SS-ovci in številna golazen, ki je kradla in strahovala ter tudi pretepala in odvažala domačine.

Mnogo naših najboljših sinov je dalo svojo kri za pravico in svobodo; mi vsi smo prestali zelo hude čase in upali, da bomo končno dočakali mir in da nam bodo vrnjene pravice, za katere smo se borili.

Naša vas je skrita na hribu, od koder je v dolino precej poti, pa še te so zelo slabe, posebno tista, ki vodi do Devetakov. Boljša je cesta, ki pelje proti Sv. Martinu in Petuljam, ker so jo prav v zadnjem času skoro na novo zgradili. Vendar se nam zdi, da je bila cesta od Petulj proti Sv. Martinu napravljena bolj iz drugih potreb kakor pa iz potreb prebivalstva. Po njej se zadnje čase pomikajo številni oklopni oddelki, kateri se naseljujejo po naših vrhovi pa tudi v našo vas jih je prišlo že v nedeljo ponoči zelo dosti. Vsi se sprašujemo, kaj bo nastalo iz tega; zadosti smo trpeli in bi si ne želeli nobene nove imperialistične vojne. Toda upamo, da bodo vsi tisti, ki silijo sedaj nekam na vzhod, le spremenili svoje nespametne misli in nas pustili živeti in delati v miru.

270 milijonov lir za novo stavbo na Travniku

Konec meseca bodo izžrebali podjetje, ki bo gradilo stavbo Socialnega skrbstva

V soboto 31. t. m. bodo izžrebali podjetje, ki bo gradilo poslopje Socialnega skrbstva na Travniku. Za zidarska dela je predvidenih 170 milijonov lir, za ostala dela pa vsota 100 milijonov lir.

Okrog nove stavbe, ki bo napolnila še poslednji prazen prostor na desni strani Travnika, je bilo že dalj časa več diskusij. Mnogi so bili proti gradnji nove stavbe, mnogi pa zanjo. Končno je le bila sprejeta odločitev in po izrežbanju se bo najbrže kmalu začelo z najavljenimi deli.

V Sovodnjah gradijo otroški vrtec

Te dni so prostor zakoličili. Poslopje za slovenske predšolske otroke bo zgrajeno v dveh letih

Sovodnje bodo najbrž že spomaldi dobile novo stavbo, ki bo postala središče najmlajših njenih prebivalcev. Kakor je znano je sovodenjska občina že pred časom poklonila ustanovi ONAIR občinsko zemljišče in ta je obljubila da bo zgradila novo stavbo v dveh letih.

Te dni so prišli v Sovodnje predstavniki podjetja iz Vdima, ki bo gradilo otroški vrtec, in zemljo zakoličili. S tem je bil nekako svečano označen začetek del novega otroškega vrtca v Sovodnjah, v katerem se bodo slovenski otroci pripravljali na osnovno šolo, vsaj nekaj ur dnevno razbremenili skrbne mame in se pod nadzorstvom učiteljic brezskrbno igrali.

Vesti za trgovce

Zveza trgovcev goriške pokrajine sporoča svojim članom, da so na sedežu na Korzu Verdi 5 na vpogled sledeče okrožnice:

Zahodna Nemčija: nakazilo interministerialnega odbora za uvoze v prid italijanskih pridelkov;

seznam za izvoz: spremembe; izvoz volnenih tkanin v Francijo; tekstilne operacije Pakistan;

Cile - posebna administracija blaga, ki je na carini;

Pakistan - nova politika za izvoz jute.

Sestane se občinski upravni odbor

Danes zvečer ob 18. uri bo v občinski beli dvorani seja občinskega upravnega odbora, ki ji bo predsedoval župan dr. Bernardis. Na seji bodo razpravljali o upravnih zadevah.

Obvestilo

Tajništvo univerze v Padovi obvešča potrebne in zaslužne dijake da zapade rok za predložitev prošenj za eventualne podpore dne 31. decembra t. l.

DEŽURNA LEKARNA:

Danes posluje ves dan in ponoči lekarna Kuerner, Korzo Italia 4 - tel. 25-76.

KINO

VERDI. 17: «Vse se more zgoditi», J. Ferrer.
CORSO. 16: «Tajna služba».
CENTRALE. 17: «Kmečko maščevanje», B. Auber.
VITTORIA. 17: «Tragična strast», V. Romance in P. Frankeur.
MODERNO. 17: «Tri skrivnosti», E. Parker in R. Roman.

Motiv iz Goriške

Pogled na Gabrije.

ENODNEVNA STAVKA V KRMINU

Nepravilen odpust delavke in kršitev delovne pogodbe

Delegacija tekstilnih delavk je posredovala pri krminskem županu in goriškem prefektu

Po poročilih pokrajinskih sindikalnih organizacij so v torek stavkale delavke tekstilnega podjetja Andrea v Krminu. Stavka je bila organizirana zaradi nepravilnega odpusta ene izmed delavk in zaradi neizpolnjevanja delovne pogodbe. Posebno zadnja ugotovitev je zelo razburila uslužbenke tekstilnega podjetja. Popoldne istega dne se je skupina delavk skupno s predstavniki sindikatov zglasila pri krminskem županu in mu obrazložila nastali položaj.

Župan Guerra se je nato obrnil do ravnateljstva podjetja, toda to je odklonilo kakršnokoli pomiritev in je zavzelo krivično stališče do delavstva. Včeraj je prefekt goriške pokrajine sprejel delegacijo stavkajočih delavk, toda poročilo o poteku sestanka še ni bilo izdano.

Vsekakor je graje vreden nastop ravnateljstva tekstilnega podjetja v Krminu, ki noče izpolnjevati obvez, navedenih v delovni pogodbi, za katere se je predhodno obvezalo. Upati je, da bodo stavkajoče nadaljevale z odporom, ki zasluži priznanje in podporo.

Premočen električni tok povzročil požar

V restavraciji «Transalpina» pri svetogorski postaji se je zaradi premočnega električnega toka vnel okvir električnega transformatorja v času, ko je bil vključen stroj za čiščenje podov. Ker je zaradi tega nastal požar so poklicali na kraj gasilce, ki so preprečili, da bi se ogenj razširil. Škoda znaša okrog 15 tisoč lir.

Zaradi omotice padla 6 m globoko

Gospodinja Karla Urbančič iz Fare, Ul. Gorizia št. 49, se je v torek predpoldne hudo ponesrečila. Bila je na balkonu stanovanja, kjer je opravljala domače delo. Naenkrat se ji je zavrtelo v glavi ter je padla z višine okrog 6 metrov.

Na pomoč so ji priskočili domači, ki so nadalje poskrbeli, da so jo odpeljali v bolnico Brigata Pavia v Gorici, kjer so jo sprejeli na opazovanje zaradi zloma reber. Medtem se ji je stanje zboljšalo, zaradi česar so zdravniki mnenja, da se bo zdravila okrog 20 dni.

Vozni red avtobusov na progi štev. 1

Danes stopi v veljavo nov vozni red mestnega avtobusa na progi št. 1.

Proga: Korzo Italia, Korzo Verdi, Ul. Oberdan, Travnik, Ul. Carducci, Trg E. De Amicis, Ul. Silvio Pellico, Svetogorska ulica, Ul. Caprin, Svetogorska postaja.

Ob delavnikih: odhod z glavne postaje: 5.00, 5.32, 5.50, 6.10, 6.30, 6.40, 6.50, 7.00, 7.15, 7.25, 7.33 (do 20.07 vozi vsokih 8 minut), 20.07, 20.15, 20.25, 20.35, 20.45, 21.00, 21.15, 21.30, 22.00, 22.40, 23.20.

Odhod s Svetogorske postaje: 5.12, 5.45, 6.05, 6.40, 6.50, 7.00, 7.07, 7.20, 7.30, 7.40 (do 20.07 vozi vsakih 8 minut), 20.07, 20.15, 20.25, 20.35, 20.45, 21.00, 21.10, 21.30, 21.40, 21.50, 22.20, 22.55, 23.40.

Ob praznikih: odhod z glavne postaje: 5.00, 5.50, 6.10, 6.30, 6.45, 7.00, 7.15, 7.25, 7.35, 7.45, 7.55, 8.03 (do 21.00 vozi vsakih 8 minut), 21.00, 21.15, 21.30, 21.45, 22.00, 22.30, 23.20.

Odhod s Svetogorske postaje: 5.12, 5.45, 6.05, 6.30, 6.55, 7.05, 7.15, 7.30, 7.40, 7.50, 8.00 (do 21.00 vozi vsakih 8 minut), 21.00, 21.10, 21.30, 21.45, 22.00, 22.30, 22.45, 22.55, 23.40.

V prihodnjih dneh bo spremenjen urnik tudi na ostalih sedmih progah mestnega avtobusa, ki ga bomo objavili naknadno.

IZLET V POSTOJNO

Zveza slovenske mladine v Italiji organizira 8. novembra enodnevni izlet v Postojno z ogledom mesta, Postojnske jame in Predjamskega gradu. Vožnja z avtobusom in vizumom stane za nečlane 800 lir, za člane pa 600 lir. Prijave sprejema ZSPD, Ul. Ascoli št. 1. Prinesti je treba do 23. oktobra potni list in fotografijo.

KRATKE VESTI iz beneških vasi

Rezija

Deček Enio Floriano se je prijel za avto podjetja Lendaro, ki je vozil skozi našo vas, ter padel na tla. Pri tem si je ranil desno sence in roko. Odpeljali so ga v bolnico.

Ronac

V tej vasi so do neke mere zgradili cesto ki povezuje vseh štirinajst zaselkov, ki sestavljajo vas. Cesta je bila zgrajena s sodelovanjem vsega prizadetega prebivalstva. Z deli, ki so bili zasebnega značaja, so pričeli že pred vojno. V zadnjem času pa je na pomoč priskočila tudi država z otvoritvijo delovnega centra. Da bo delo dovršeno, bo treba še marsikaj storiti.

Oblasti so izrabile to priložnost, da so združili otvoritev ceste z odkritjem spomenika padlim. Vse to je bilo izvedeno v pristnem italijanskem patriotskem duhu, čeprav je vas slovenska.

Poudariti je tudi treba, da je pričel obratovati telefon, o katerem smo svoj čas že poročali.

Tajpana

Pokrajinski upravni odbor je odobril sklep tajpanskega županstva v zvezi z načrtom za gradbena dela za šolo. Menijo, da bodo z deli čimprej pričeli.

* * *

Italija nima denarja, da bi pomagala prebivalstu Beneške Slovenije, ki trpi zaradi slabega socialnega položaja; nima denarja, da bi z javnimi deli zaposlila številne brezposelne, pač pa je takoj našla denar za podporo nekaterim cerkvam in duhovnikom. Za cerkev v Torlanu je določila 800.000 lir, 700.000 lir za Brezje v tajpanski občini 1.790.000 lir za Crni vrh in 650.000 lir za Brišče. Pripominjamo, da nimamo nič proti dodelitvi tega denarja, vendar menimo, da bi se lahko potreben denar našel še za druge prav tako potrebne stvari.

Delavca med delom padla z ogrodja

Eden je že zapustil bolnico, drugi pa se bori s smrtjo. Ima tudi pretresene možgane

V torek zjutraj okrog 9. ure se je v Tržiču v Ul. Valentinis v bližini vojašnice, kjer gradi podjetje Garzoni neko stavbo, dogodila huda nesreča. 33-letni Mario Garzoni iz Ul. Bagni št. 3 in 29-letni Ugo Tufante iz Ul. Bagni št. 32 sta delala na ogrodju v višini 6 metrov. Zaradi še neznanih vzrokov sta padla na tla.

Z rešilnim avtom Rdečega križa sta bila oba odpeljana v tržiško bolnico. Garzoniju so ugotovili izpah leve noge ter razne poškodbe. Po dobljeni zdravniški pomoči je zapustil bolnico. Zdravil se bo okrog 20 dni. Slabše pa je stanje Tufanteja, ki je bil sprejet v bolnico zaradi rane in poškodb na obrazu, desni roki in nogi in zaradi pretresa možganov. O njegovem zdravstvenem stanju se zdravniki še niso izrekli.

TRST IN SLOVENSKI BESEDNI UMETNIKI

(Nadaljevanje s 3. strani)

ki so izšle l. 1920. Sploh pa je celotno njegovo umetniško delo tesno povezano s Trstom.

Kljub 25-letni odtrganosti od matične zemlje, v času fašistične diktature, živi Trst v zavesti našega ljudstva in se zrcali v delu naših besednih umetnikov. V slovenski umetniški besedi dobiva Trst v tem času podobo nacionalnega in socialnega problema vsega našega ljudstva. Oton Župančič, Igo Gruden, Alojz Remec, Jože Pahor, Andrej Budal, France Bevk in Ivan Pregelj so imena naših besednih umetnikov, v katerih delih srečujemo vedno znova motiv Trsta v posredni ali neposredni obliki, zdaj kot nacionalni problem ogroženega slovenstva, zdaj kot socialni problem tržaškega življa.

V dneh po drugi svetovni vojni, ko so tržaški Slovenci svobodno zadihali in jih je takoj ločila nesmiselna in krivična evropska politika od matičnega zaledja, se v našem umetniškem uveljavljanju vedno pogosteje ogleda motiv Trsta. Tokrat kot spontana volja vseh jugoslovanskih narodov, ki po svojih umetnikih izpovedujejo svoja čustva do tržaških Slovencev. V teh pesmih je močno izražena nejevolja do političnega mešetarjenja s Trstom. Med našimi starejšimi pisatelji se pojavljajo nova imena, ki so med tem časom stopila v našo književnost. O Trstu poje Fran Miha Klinar, Črtomir Šinkovec in množica preprostih ljudskih pevcev.

V letih pred drugo svetovno vojno, v času najhujšega fašističnega pritiska in v letih imperialistični pohodov italijanskega militarizma, rastejo v samem mestu Trstu umetniške osebnosti, ki neposredno izpovedujejo podobo tržaškega življenja in obenem simbolno govorijo o pripadnosti tega mesta. V mislih nimam toliko Vladimira Bartola, Tržačana, ki je v tem času umetniško deloval v slovenskih kulturnih krogih, kot Borisa Pahorja. Pisatelj Boris Pahor je prav v zadnjih letih najbolj manifestativno posredoval podobo Trsta v slovenski književnosti. Vse njegovo delo se motivno in emocionalno naslanja na naše mesto Trst. V knjigi «Moj tržaški naslov» je zbral umetniško dovršene in čustveno neposredne slike, ki so več ali manj vse povezane z usodo tega mesta, mesta, kjer «toplo nam je v srcu in poletje je v srcu, in v srcu je naše mesto Trst, je moje mesto Trst». K Borisu Pahorju moramo po tej vojni prišteti še nekaj mlajših ljudi, ki so na poti prvega umetniškega uveljavljanja.

Trst živi v naši umetniški besedi že od nekdaj kot močan element, ali kot pravi pesnik:

O stari sen,
kot južni sad sladak!
Očetov klic
čez kamenje in skale!
Utrip srca
išče, Trst, tvoj prag,
in glas morja
nas vabi do obale.

BRANKO HOFMAN

NEKAJ MISLI O POLETNI PROSVETNI SEZONI

Letošnja prosvetna sezona na Goriškem je bila v primeri s prejšnjimi plodna. Treba pa je poleg uspeha prireditev omeniti tudi drugi uspeh, da je na skoraj vseh prireditvah nosila levji delež mladina.

Prosvetno delo goriških Slovencev se kaže predvsem v pevskih nastopih in v dramskih prireditvah. V letih po osvoboditvi je bilo veliko prireditev. Njihovo število pa je začelo polagoma padati. Vzrokov je bilo več. Oblasti so prepovedale nastopati v številnih dvoranah, lastniki dvoran so zaprli vrata našim prosvetnim družtvom, politični nasprotniki so začeli rovariti in spletkariti, tako da so marsikatero društvo razbili. Posledice so se kmalu pokazale. Prosvetarji iz vasi niso hoteli nastopati, če niso imeli dvorane, v lastni vasi, saj bi upravičeno hoteli najprej nastopiti v domačem kraju, nato šele v drugih vaseh. Le nekateri so si pomagali na ta način, da so nastopali poleti na odprtih odrih.

Poleg samostojnih prireditev smo imeli uspel tabor v Sovodnjah, kjer smo se srečali tudi z gosti s Koroškega in s Tržaškega. Zaradi pomanjkanja dvoran se je skoraj vse prosvetno delo vršilo poleti. Na praznikih prvega maja in na ljudskih taborih so goriški pevski zbori pokazali svoje znanje, tu pa tam je bila kakšna dramska prireditev ali pa kakšen koncert.

Lansko leto smo imeli le nekaj prireditev na prostem. Število igranih dram je padlo; lani so se uveljavili goriški srednješolci in študentsko prosvetno društvo. Letošnja sezona pa je bila že bogatejša. Ze pozimi in spomladi so bile številne prireditve v goriški prosvetni dvorani, ki jo je bilo mogoče dobiti na razpolago. Prisostvovali smo nekaterim gostovanjem, med katerimi je bilo najboljše tisto, ki ga je imel Komorni zbor iz Trsta. Nekaj nastopov pa so imeli Goričani sami; pri vseh prireditvah je nosila glavni delež goriška srednješolska mladina. Nepozabna bo ostala Trinkova proslava in koncert obeh pevskih zborov Glasbene šole.

S prihodom pomladi in poletja pa so se pričele prireditve na prostem. V razdobju dveh mesecev smo imeli v Steverjanu kar tri prireditve na prostem. 12. aprila je nastopil Steverjanski pevski zbor «Briški grič» s pevskim koncertom in Steverjanski mladinci so zaigrali šaljivo burko «Anarhist». S to igro so nastopili pozneje tudi v Doberdobu. Začetek udejstvovanja Steverjanske kmečke mladine na dramskem torišču je treba pozdraviti in jih spodbuditi, da bodo tudi v bodoče šli po tej poti. V Steverjanu je bil praznik prvega maja. Prisostvovali smo reviji goriških pevskih zborov in z veseljem smo ugotovili, da je bilo med nastopajočimi mnogo fantov in deklet, katerih nismo videli pri prejšnjih nastopih. 14. junija pa je bil koncert. Goriški srednješolci pa so zaigrali Cervantesovo komedijo «Dva jezičneža».

26. julija je bil v Doberdobu «praznik ob jezeru». Tudi tamkajšnji prireditelji so znali izbrati krasen prostor ob jezeru. Domači prosvetarji so zaigrali trodejanko «V Ljubljano jo dajmo», vršile so se šaljive tekme, zvečer pa so nastopila poljanska dekleta z baletom. 23. avgusta pa je Steverjanska mladina povabila Doberdobce na kulturno prireditev v Steverjan. Gostje so ponovili svojo igro «V Ljubljano jo dajmo».

20. septembra pa so sovodenjski prosvetarji priredili «Jesenski praznik», ki je bil zaključna prireditev poletne sezone. Nastopili so koroški dramski igralci iz Roža z igro «Miklova Zala», pevski zbori z Goriškega, gostje iz Trsta s folklorno skupino in dekleta iz Poljan in Sovodenj z ritmičnimi baleti.

Takih praznikov bi lahko imeli prihodnje leto še več. Treba pa je izbrati tudi primeren prostor. V Steverjanu in v Doberdobu sta bila prireditvena prostora res krasna, v Sovodnjah pa bi bilo treba najti kak prostor pri Vipavi in bi ga bilo treba zvečer razsvetliti, da bi lepota kraja prišla do pravega izraza.

ŠPORTNI DNEVNIK

MORALNA ZMAGA KONTINENTA

ANGLIJA - KONTINENT 4:4 (2:3)

Angleži so izenačili v zadnji minuti iz enajstmetrovke - Prvi gol za kontinentalce je dosegel Kubala iz enajstmetrovke - Zebec je pripravil Bonipertiju dve situaciji, iz katerih je juventinec dosegel gol - Tudi četrti gol je dal madžarski Španec Kubala

LONDON, 21. — Ogromno množico 100.000 gledalcev so navdajali že grozotni občutki: vsak čas bo konec tekme in kontinentalci vodijo s 4:3! Po 3:0 v l. 1938 in 6:1 v l. 1947 nas bodo sedaj premagali, potem ko so nam zabili kar štiri gole! — Toda v zadnjem trenutku je le prišla rešitev: enajstmetrovka, gol in izenačenje. Samo izenačenje sicer, toda to vendar ni poraz. Tradicija le še ostane: doma Angleži še niso bili premagani, — čeprav ne morejo reči, da so tudi vedno zmagali.

Pred tekmo bi najbrž težko kateri Anglež verjel, da njihovo moštvo ne bo zmagalo. Saj tudi na kontinentu ni bilo mnogo takih, ki ne bi s pesimizmom pričakovali te tekme. Neki holandski list je po trening tekmi v Amsterdamu 30. septembra objavil dolg članek, v katerem je pisalo, da se Angležem pred kontinentalno reprezentanco pač ni treba ničesar bati. Karel Lotsy, predsednik odbora za kontinentalno reprezentanco, je članek dal prevesti v vse jezike, ki so bili zastopani v njegovem moštvu, in ga razdelil igralcem, češ, glejte, kaj o vas pravijo; sedaj pa pokažite, ali je res tako ali ne. In «Evropci» so dokazali, da se je holandski člankar presneto zmotil.

Po tekmi je sam stari Matthews priznal, da je imel opravka z odličnimi igralci in da je to bila zanj ena od najrazburljivejših tekem.

Sicer pa je med angleškimi strokovnjaki zavladala neka zaskrbljenost že po včerajšnjem lahkem treningu kontinentalcev in bilo jih je že precej, ki so računali s tem, da bodo le morali Angleži zaigrati zares. Toda to še dolgo ne pomeni, da se je omajalo prepričanje v zmago.

Lahko si je zamisliti, kakšen glas se je dvignil s stadiona, ko je sto tisoč gledalcev pozdravilo prihod igralcev na igrišče. Glavni aplavz je veljal 38-letnemu nogometnemu «čarovniku» Stanu Matthewsu, ki je že tudi pred 15 leti nastopil proti kontinentalnemu moštvu (in l. 1947 seveda tudi). Igralci gredo najprej pozdravit maršala Montgomeryja, potem se postrojijo na sredi igrišča. Občinstvo je o igralcih obveščeno do zadnjih potankosti, tudi o tem, kaj so kosili: Angleži kuhane ribe, zapražen kruh in čaj, kontinentalci pa jajca, telečjo pečenko, riž, solato in sadje.

Že prvi udarci so pokazali, da evropsko moštvo ni nikak zmeček igralcev, temveč organska, učinkovita in krepka enota. Angleži so takoj v težavah, ko morajo zadrževati hitre nasprotne napadalce. In v 8. minuti se mora branilec Eckersley poslužiti skrajnega sredstva, da ustavi Vukasa, ki z žogo drvi proti angleškemu golu. Vukas pade in sodnik dosodi enajstmetrovko. Kubala strelja in doseže prvi gol za «ostalo Evropo». Bilo je, kakor bi z nožem dregnil v britanski ponos.

Mortensen, za katerega so se nekateri spraševali, čemu so ga postavili v reprezentanco (tudi on je že star) in še na mesto zveze, se je zakadil z žogo, prešel branilce in Zeman ni mogel ničesar.

Sledi osem minut menjajočih se napadov, ko dobi žogo Zebec, preigra Ramsaya ter pritegne nase tudi vratarja, ki ga hoče onemogočiti. Toda Zebec poda žogo v center prostemu Bonipertiju, ki mu ni treba drugega, kot da brcne žogo v prazen gol.

Angleži se trudijo s protinapadi. Lofthouse pošlje žogo z glavo proti golu, toda za malenkost previsoko. Zeman se izkaže, ko se z akrobatskim skokom vrže med gozd nog ter odbije žogo s pestjo, ko jo Quixall pravkar namerava brcniti v gol.

Toda tudi kontinentalci napadajo. Zebec strelja na gol, a žoga zadene v prečko. Gledalci se čudijo, da igra reprezentanca FIFA bolj povezano kot Angleži.

Zeman mora spet s pestjo odbiti Mullenov strel in žogo dobi Mortensen, ki pa strelja tik nad prečko. Takoj nato odgovori s topovskim strelom Nordahl; Merrick ga ne bi ubranil, če bi šel v gol, toda šel je za malenkost mimo gola.

Pet minut pred koncem prvega polčasa zopet lep sporazum med Bonipertijem in Zebcem, ki mu poda žogo. Boniperti se otrese branilcev in strelja v zgornji desni kot. Kontinentalci vodijo 3:1! «Hladnokrvni» angleški gledalci si grizejo nohte, zlasti še, ko Mortensen na lep Matthewsov predložek strelja v popolnoma napačno smer. Lofthouse pošlje zopet z glavo žogo čez prečko, Matthews zadene v drog.

V zadnji minuti pa dosežejo Angleži drugi gol, nekoliko pač po sreči. Žogo ima branilec Navarro in zdi se, da bi utegnil odbiti, toda odloči se raje, da poda lastnemu vratarju. Ko se žoga počasi kotrlja proti golu, pridrvi Mullen in jo požene v mrežo. Tedaj predstavnik FIFA sklene, naj gre v gol Beara. Ker pa sodnik ni bil o tem obveščen, zamenjave ne dopusti. Sicer pa je že konec polčasa.

V drugem polčasu pa je v golu Beara. Gledalcem to sicer ni bilo všeč, verjetno bi raje videli več golov na strani «Evropcev». Sicer je moral Hajdukov vratar res že v tretji minuti pobirati žogo iz mreže. Sijajna akcija Matthewsa, ki je preigral obrambo, se je končala pri Mullenu, ki iz pozicije, odkoder je lahko vratarja presenetil, strelja neubranljivo v gol.

V začetku polčasa pa je prišlo do incidenta, ki ni bil napravljen nalašč, a je vsaj za trenutek izgledal zelo resen. Čajkovski je namreč dobil žogo od Nordahla in jo z vso silo streljal naprej. Slučaj pa je hotel, da je zadel sodnika, ki ga je kar podrlo. Šele čez dve minuti si je sodnik opomogel in je lohko nadaljeval tekmo.

Angleži napadajo nezadržno in sedaj so očitno boljši. Beara s krasno parado ubrani Matthewsov strel. Toda streljajo tudi Lofthouse, Quixall in drugi. Duša vseh akcij pa je stari Matthews.

Vendar je ves trud zaman in v 18. minuti so zopet kontinentalci, ki si pridobe prednost. Močan strel Kubale pomeni konec v mreži. Angleži so kar malo demoralizirani in nekoliko popustijo, kontinentalci pa znova napadajo. Posipal je za nekaj časa poškodovan, pa se kmalu vrne na mesto. Močan strel Nordahla ubrani Ufton, nato sta zopet Kubala in Vukas na vrsti, ki za las zgrešita cilj.

V 35. minuti je Beara s pestjo odbil Mullenov strel. Angleži trde, da je gol, češ da je Beara stal za golovo črto. Toda stranski sodniki podajo nasprotno mnenje in torej ni gola. Kmalu nato pa sodnik ne prizna Nordahlovega gola iz ofsida.

Matthews se na vse načine trudi; dobro mu pomaga Mullen, ostali pa slabo izkoriščajo njun trud.

Tik pred koncem pa Navarro in Posipal zrušita Mortensena, nakar sodnik dosodi enajstmetrovko. Strelja Ramsay ob grobni tišini vseh 100 tisoč gledalcev in doseže izenačenje nekaj sekund pred zaključkom tekme.

Tokrat lahko rečemo, da je moralno zmagalo moštvo kontinenta. To moštvo se je izkazalo kot krasna enota, ki se ji ni poznalo, da je sestavljena iz vseh vetrov. Odlikovala jo je predvsem izvrstna napadalna vrsta, ki sta jo podpirala dva takšna krila, ca kot sta Cajkovski in Ocwirk.

Ta dva sta neutrudno rušila nasprotne napade in obenem pošiljala lasten napad ves čas v ofenzivo. Le v drugem polčasu je Ocwirk nekoliko plaval, kar pa ni čudno, ko je imel proti sebi Matthewsa, ki je sam opravil za pol angleškega moštva.

Kakor je imel stari Stan svoj veliki dan, pa je razočaral Lofthouse. Sicer ni zgolj njegova krivda: onemogočil ga je Posipal, nemški centerhalf, ki je daleč prekosil pričakovanja.

Kdo ve, če se bo poslej Angležem kaj močno mudilo za četrto srečanje med Anglijo in «Rest of Europe»?

Turčija - Jugoslavija 65:63

CARIGRAD, 21. — Mednarodna košarkarska tekma med Turčijo in Jugoslavijo se je končala s tesno zmago domačih v obeh polčasih 65:63 (32:30).

TENIS

MELBOURNE, 21. — Za avstralsko teniško moštvo v tekmovanju za Davisov pokal so bili izbrani Rosewall, Hoad, Rose in Hartwig. Objavljeno pa je, da bodo v naslednjih dveh mesecih prišli v poštev še drugi igralci.

MILAN, 21. — Na današnji seji italijanske nogometne zveze je bila med drugimi kaznovana Sampdoria z globo 65.000, Inter in Fiorentina s 45.000, Atalanta in Napoli s 30.000.

Dvoboj Olson - Turpin se je pričel šele danes ob 4. uri zjutraj po našem času. Zato bomo lahko objavili rezultat šele v jutrišnji številki.

SAH

Jeseničani zmagali na turnirju metalurgov

Peto in zadnje kolo mednarodnega turnirja metalurgov, ki je bil na Bledu, so pa igrali na Jesenicah. Po prvih štirih kolih je vodilo moštvo iz Borova s pol točke. V zadnjem kolu pa sta se srečali prav moštvi z Jesenic in Borova. Jeseničani so nasprotnike visoko porazili s 5.5 : 1.5 ter tako dosegli 22 točk. Ostali rezultati zadnjega kola so bili: Litostroj : Muenchen 3.5:2.5; Linz : Zuerich 6:0. Prekinjena partija med Linzom in Litostrojem se je končala z zmago Linza.

Končno stanje turnirja je naslednje: 1. Zelezarna Jesenice 22 točk; 2. Kombinat Borovo 19.5; 3. VOEST (Linz) 18.5; 4. ESV (Muenchen) 16; 5. Litostroj 15.5; 6. OUTIL (Zuerich) 15 točke.

Za zmagovalca Jesenice, ki niso izgubile nobenega kola, so igrali: Slavko Vrhovec, inž. Dušan Sikošek, Zdravko Strumbelj, Martin Jan, Lojze Strumbelj in Janko Korošec.

Crvena zvezda lahkoatletski prvak

V Beogradu je bilo tekmovanje za moštveno prvenstvo Jugoslavije v lahki atletiki. Prvenstvo za moške si je osvojila Crvena zvezda, ki je nabrala 33.601 točk drugi je Partizan 33.359, sledijo Dinamo 29.843, Kladivar 28.624, Mladost 27.628 in Odred 25.330 točk.

Crvena zvezda je letos prvič osvojila moštveno prvenstvo v atletiki za moške pred moštvom Partizana, ki je bilo doslej šestkrat državni prvak.

Četrtič je osvojila državno prvenstvo ženska ekipa Mladosti, ki je dosegla 14.411 točk. Sledijo ji Kladivar 14.081, Dinamo 12.333, Odred 12.160, Sloboda (Varaždin) 11.736, Crvena zvezda 11.375.

Tekmovalci niso dosegli takih posebnih rezultatov, ki bi jih ne bili že večkrat dosegli med sezono, vendar so nekateri rezultati še kar dovolj dobri, n. pr.

100 m: 1. Jovančič (C. z.) 10.8. 400 m: 1. Sabolović (P.) 48.7, 2. Tomašič (D) 48.8. 3. Hočevar (P) 49.4. 1500 m: 1. Ceraj (P.) 3:54.4, 2. Mugoša (C. z.) 3:54.8, 3. Vipotnik (K.) 3:55.6. 10.000 m: 1. Mihalič (P.) 30:37.0. 110 m zaprekami: 1. Lorger (K.) 15.0. skok v višino: 1. Dimitrijević (C. z.) 182 cm; 2. Vujačič (P.) 61.18. krogla: 1. Sarčević (C. z.) 15.53. 800 m: 1. Hočevar (P.) 1:54.4; 5000 m: 1. Mihalič (P.) 14:43.4; 200 m: 2. Jovančič (C. z.) 22.0; 4-krat 400 m: Partizan 3:18.4; kladivo: Gubijan (P.) 57.48; disk: Krivokapić (C. z.) 48.73; palica: Milakov (C. z.) 4.10.

Ženske — 80 m ovire: Babović (M.) 11.7; višina: Sima (O.) 14.5; 200 m: Bogić (M.) 26.4; disk: Borovec (S.) 39.38.

Značilno je, da si je osvojila Crvena zvezda že celo vrsto prvenstev. Tako je n. pr. državni prvak v nogometu ne samo s prvim moštvom, temveč so si osvojili prvenstvo tudi mladinci. Nadalje ima Crvena zvezda prvake v košarki, moške in ženske itd.

Odgovorni urednik STANISLAV RENKO — UREDNISTVO: ULICA MONTECCHI št. 6 III. nad. — Telefon številka 93-808 in 94-638. — Poštni predal 502. — UPRAVA: ULICA SV. FRANCISKA št. 20 — Telefonska številka 73-38 — OGLASI: od 8. do 12.30 in od 15 - 18 — Tel. 73-38 — Cene oglasov: Za vsak mm višine v širini 1 stolpca trgovski 60, finančno upravni 100, osmrtnice 90 lir — Za FLRJ za vsak mm. širine 1 stolpca za vse vrste oglasov po 25.- din. — Tiska Tiskarski zavod ZTT — Podružn. Gorica Ul. S. Pellico 1-II. Tel. 33-82 — Rokopisi se ne vračajo

NAROČNINA: Cona A: mesečna 350, četrtletna 900, polletna 1700, celoletna 3200 lir. Fed. ljud. repub. Jugoslavija: Izvod 10, mesečno 210 din. Poštni tekoči račun za STO ZVU Založništvo tržaškega tiska Trst 11.5374 — Za Jugoslavijo: Agencija demokratičnega inozemskega tiska Ljubljana Trg revolucije 19 tel. 20-009 tekoči račun pri Komunalni banki v Ljubljani 606 - T - 892 — Izdaja Založništvo tržaškega tiska D. ZOZ. - Trst